

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Навчальна програма
«ЗАХИСТ УКРАЇНИ. РІВЕНЬ СТАНДАРТУ»
ДЛЯ 10 - 11 КЛАСІВ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

**«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(Наказ Міністерства освіти і науки України від 13.09.2023 № 1121-23)**

**«Погоджено в Міністерстві оборони України»
(Лист від 28.08.2023 № 220/10183)**

2023 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вивчення предмета «Захист України» спрямоване на досягнення мети загальної середньої освіти. Метою загальної середньої освіти є: всебічний розвиток, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти упродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності, дбайливого ставлення до родини, своєї країни, довкілля, спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству.

Провідним чинником розвитку такої особистості є формування в учнів умінь застосовувати знання у реальних життєвих умовах, під час розв'язку практичних завдань та здатності визначати і обґрунтовувати власну життєву позицію.

Навчальний предмет «Захист України» вивчається на підставі діючого законодавства та є базовим навчальним предметом Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженої наказом МОН України.

Конституція України визначає захист України обов'язком громадян України, найважливішою функцією держави. Безпека людини, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Метою навчального предмета «Захист України» формування у здобувачів освіти життєво необхідних знань, умінь і навичок щодо захисту України та дій в умовах надзвичайних ситуацій, а також оборонної свідомості, готовності до національного спротиву, розуміння суспільної значущості військової служби, мотивації до набуття необхідних компетентностей у сфері безпеки і оборони.

Провідним методологічним підходом реалізації визначеної мети є запровадження компетентнісного підходу в освітній процес закладів середньої освіти з урахуванням ключових компетентностей як результату навчання.

Мета реалізовується комплексом таких навчальних і виховних завдань:

- ознайомлення учнівської молоді з основами нормативно-правового забезпечення захисту України, цивільного захисту населення та особистої безпеки людини;
- усвідомлення учнівською молоддю свого обов'язку щодо захисту України у разі виникнення загрози незалежності та територіальній цілісності держави;
- набуття знань про функції Збройних Сил України та інших військових формувань, їх характерні особливості;
- засвоєння основ захисту України, цивільного захисту населення, домедичної допомоги, здійснення психологічної підготовки учнівської молоді до захисту України;
- підготовка учнів до захисту України, професійної орієнтації молоді до служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством, до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу.

Навчальна програма складається з двох тематичних планів, які вивчаються в навчальних закладах системи загальної середньої освіти впродовж 10 і 11 класів та під час навчально-польових зборів/занять (тематичний план № 1) і навчально-тренувальних занять (тематичний план № 2). У кожному періоді предмет вивчається за тематичними планами №1, №2 окремо. Навчальний предмет при цьому в обох випадках називається «Захист України» з уточненням «Основи медичних знань» для Тематичного плану № 2.

Тематичний план № 1 - вивчення предмета «Захист України» юнаками та тематичний план № 2 - вивчення предмета «Захист України» (Основи медичних знань) дівчатами Тематичний план №1 можуть опанувати й дівчата, які виявили вмотивоване бажання та за згодою їх батьків (опікунів). Тематичний план №2 можуть вивчати юнаки, які за станом здоров'я чи релігійними переконаннями не можуть опанувати Тематичний план № 1, за умов подання відповідних медичних довідок, довідок релігійних громад, Навчальна програма передбачає

вивчення предмету в обсязі не менше 1,5 години на тиждень (або 2 за умови виділення 0,5 години з додаткових годин на окремі базові предмети).

Поділ класів на групи юнаків та дівчат здійснюється незалежно від кількості учнів у класі. Проте, якщо у групі є менше 5 осіб, то учні цієї групи навчаються за індивідуальними навчальними планами.

В 11 класі 18 годин відводиться на проведення навчально-польових зборів/занять (тематичний план №1) і навчально-тренувальних занять (тематичний план №2); після завершення вивчення програми (35 год. за планом) здобувачам освіти виставляється оцінка за II семестр. Навчально-польові збори/заняття і навчально-тренувальні заняття проводяться з метою практичного закріплення рівня знань, умінь та навичок учнів у 11 класі наприкінці навчального року. 3-х денні (18 годин) навчально-польові збори/заняття та навчально-тренувальні заняття проводяться на базах військових частин, центрів комплектування та соціальної підтримки, лікувально-оздоровчих установ, базових навчальних закладів та навчальних закладів. До їх організації та проведення залучаються обласні, міські/районні ТЦК та СП та органи місцевого самоврядування.

Програма для проведення навчально-польових (тренувальних) зборів/занять не залежить від потижневого навантаження і розрахована на 18 навчальних годин. Оцінка за навчально-польові збори /заняття НПЗ і навчально-тренувальні заняття НТЗ виставляється окремо від семестрових та визначає підсумкову (річну) на рівні з семестровими. Проведення навчально-польових зборів/занять, навчально-тренувальних занять записуються на окремій сторінці журналу, підсумкова оцінка за НПЗ виставляється перед річною оцінкою з предмета «Захист України» за другий рік навчання.

Основною організаційною формою вивчення предмета «Захист України» в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів є урок, що проводиться вчителем згідно з календарно-тематичним плануванням та навчальним планом, складеними відповідно до навчальної програми. Урок за обома тематичними планами починається з шикуння, виконання гімну України, вшанування пам'яті загиблих за незалежність і свободу України, перевірки готовності класу до уроку. За тематичним планом №1 стройова підготовка проходить під час уроку, а також у вигляді стройових тренажів на початку уроку тривалістю 3-5 хвилин.

Під час проведення уроку з предмета «Захист України» використовувати активні методи навчання, які спонукають учнів/учениць до активної розумової та практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом.

Уроки предмета «Захист України» повинні мати практичну спрямованість. Психологічна підготовка учнівської молоді до захисту України здійснюється протягом усього викладання предмета.

Морально-психологічна підготовка здійснюється в ході навчання з метою формування морально-психологічної готовності та спроможності учнів виконувати покладені на них завдання, переборювати труднощі та долати небезпеки у надзвичайних ситуаціях, витримувати навантаження. Для цього на заняттях та тренуваннях учителями створюються відповідні умови.

Оцінювання учнів з предмета «Захист України» здійснюється відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів.

Оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках «Захист України» може здійснюватися за такими видами діяльності:

1. Засвоєння техніки виконання вправи (може здійснюватися окремо від прийому навчального нормативу).
2. Виконання навчального нормативу (з урахуванням динаміки особистого результату).
3. Виконання навчальних завдань під час проведення уроку.
4. Засвоєння теоретико-методичних знань.

Оцінювання навчальних досягнень учнів (див. додаток 1) з предмета «Захист України» здійснюється відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів за рівнем засвоєння ними складових знаннєвого (теоретичні та теоретико-методичні знання) та

діяльнісного (виконання вправ, навчальних завдань) компонентів навчальної програми. Оцінка за виконання нормативу може враховуватися в сукупну оцінку за виконання контрольної вправи (елементу). При цьому оцінка за виконання практичних вправ, дій, алгоритмів, нормативів є пріоритетними під час здійснення тематичного, семестрового чи річного оцінювання.

Програма предмета «Захист України» включає:

- 1) пояснювальну записку;
- 2) вклад предмета у формування ключових компетентностей;
- 3) очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів та зміст навчального матеріалу;
- 4) додатки.

У залежності від матеріально-технічної бази закладу освіти кількість годин програмового матеріалу може бути скоригована на 20 відсотків. Послідовність вивчення розділів та тем в межах вимог навчальної програми вчитель може коригувати самостійно.

Стрільба з автомата проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах згідно з планами ТЦК та СП на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником вищого військового навчального закладу), органом управління освітою і керівником навчального закладу та дотримання заходів безпеки.

Обов'язкова форма одягу для вчителя та рекомендована для здобувачів освіти під час проведення занять з предмета «Захист України» (Тематичний план №1) – військова (форма військових формувань України без знаків розрізнення військовослужбовців Збройних Сил України або інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, особами, які не мають на це права).

Тематичний план № 2. Форма одягу для вчителів та здобувачів освіти під час проведення занять з предмета «Захист України» (рекомендована) – військова (форма Збройних сил України та інших сил оборони), спеціалізована, медична або інша зручна для виконання практичних вправ. Рекомендовано нашивки (шеvronи, патчі) «Захист України» та закладу освіти.

Тематичний план №1 предмета «Захист України» передбачає вивчення учнями таких розділів:

- Розділ 1. Основи національної безпеки України
- Розділ 2. Збройні Сили України на захисті України
- Розділ 3. Стрйова підготовка та прикладна фізична підготовка
- Розділ 4. Вогнева підготовка
- Розділ 5. Тактична підготовка
- Розділ 6. Основи цивільного захисту
- Розділ 7. Домедична допомога.

Тематичний план №2 предмета «Захист України» (Основи медичних знань) передбачає вивчення учнями таких розділів:

- Розділ 1. Основи медичних знань і домедичної допомоги.
- Розділ 2. Основи цивільного захисту.
- Розділ 3. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про захист цивільного населення.
- Розділ 4. Домедична допомога в бойових умовах.

Вклад предмета у формування ключових компетентностей.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: володіти мовною базою, оперуючи якою можна реалізувати будь-яку ситуацію спілкування на військову тематику; доречно поєднувати вербальні та невербальні засоби спілкування відповідно до мети, ситуації мовлення, тобто сформованість комунікативних навичок на заняттях із предмету «Захист України»;

		<p>брати участь у полілогах і діалогах, вести монолог з проблемних тем предмету;</p> <p>знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати і використовувати інформацію військового спрямування;</p> <p>оцінювати комунікативну ситуацію і приймати професійне рішення та планувати комунікативні дії</p> <p>Ставлення:</p> <p>здатність розуміти та використовувати різні складові національної культури (традиції, ритуали, звичаї, соціальні стереотипи) під час заходів військово-патріотичного виховання</p> <p>усвідомлення значення військової справи для розвитку патріотичної особистості</p> <p>шанування державних символів України, які концентровано виражають провідну роль нації у становленні власної держави</p> <p>Навчальні ресурси:</p> <p>інформація про історію розвитку українського війська та техніки і озброєння військової частини</p>
2	Спілкування іноземними мовами	<p>Уміння:</p> <p>читати і розуміти тексти, ініціювати, підтримувати і закінчувати розмови, щодо роботи з пам'ятками міжнародного гуманітарного права</p> <p>брати участь в іншомовному спілкуванні (усне та письмове мовлення) щодо військової справи</p> <p>володіти культурою ділового та професійного спілкування іноземними мовами</p> <p>володіти культурою відповідно до правил поведінки учасника бойових дій</p> <p>володіти основами ділового спілкування іноземною мовою у типових ситуаціях</p> <p>розуміти розмовне мовлення під час участі у міжнародних проектах, поїздки за кордон</p> <p>володіти навичками розуміння іноземної мови на слух під час повідомлень та інформації щодо надзвичайних ситуацій у мирний та воєнний час</p> <p>використовувати іншомовні навчальні джерела для отримання інформації на військову тематику</p> <p>Ставлення:</p> <p>знання звичаїв, особливостей життя у країні, мова якої вивчається, відповідність мовленнєвої поведінки та етикету носіїв мови;</p> <p>позитивне ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, повага до народу, носія цієї мови, толерантне ставлення до його культури, звичаїв та способу життя;</p> <p>культурна неупередженість і соціокультурна спостережливість, тактовність і ввічливість;</p> <p>розуміти значення іноземної мови, як засобу вирішення багатьох проблем міжкультурного спілкування і підвищення престижу та посилення ролі України в світі</p> <p>знаходити інформацію в іноземних джерелах про тактику дій іноземних держав, зброю нового покоління та ін.</p> <p>Навчальні ресурси:</p> <p>новини іноземною мовою, військова термінологія міжнародного гуманітарного права, зустрічі з військовослужбовцями з іноземних держав, зустрічі з учасниками бойових дій іноземних держав</p>

3	Математична компетентність.	<p>Уміння: розв'язувати вогневі задачі на ураження противника з різних видів зброї; проводити розрахунки для прогнозування можливих результатів бойових дій; визначати вихідні установки прицілу та точки прицілювання з урахуванням відстані до цілі і її розмірів. визначати відстані на місцевості за лінійними розмірами предметів чи безпосереднім проміром (пари кроків) використовувати математичні методи під час виносу точки прицілювання з урахуванням бокового вітру чи під час руху цілі визначати географічні та прямокутні координати, обчислювати їх.</p> <p>Ставлення: усвідомлення важливості математичних знань та математичного мислення під час постановки чи виконання завдань з розділів програми (вогнева, військова та прикладна фізична, домедична та тактична підготовки і військова топографія)</p> <p>Навчальні ресурси: рішення вогневих задач, визначення відстаней за допомогою лінійних розмірів, визначення бойових можливостей підрозділів, рух за азимутом, визначення життєвих показників людини</p>
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях.	<p>Уміння: діяти при загрозі та застосуванні противником ядерної, хімічної, біологічної зброї та небезпечних хімічних речовин з метою збереження життя використовувати засоби індивідуального та колективного захисту, технічних засобів спеціальної обробки характеризувати та вміти діяти під час загрози та виникненні надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального та воєнного характеру. дотримуватись правил безпечної поведінки при виявленні вибухонебезпечних предметів застосовувати маскування, як вид бойового забезпечення, яке організовується та здійснюється з метою приховування від противника складу сил своїх військ і введення його в оману стосовно намірів та розташування своїх підрозділів, споруд та вогневих позицій</p> <p>Ставлення: розуміння впливу військових дій на природу розуміння катастрофічного впливу ядерної, хімічної та біологічної зброї як руйнівної сили ціннісне ставлення до навколишнього середовища, як до потенційного джерела життя, усвідомлення важливості бережливого природокористування позитивне ставлення до природних елементів, які дають можливість змінювати зовнішній вигляд бойової техніки, усвідомлення значення природних елементів в природі, які використовуються у фотоелементах, дають можливість «бачити» в темряві, вести бій у нічних умовах; застосовуються в атомних силових установках; використовується для створення снарядів та куль</p>

		<p>готовність до вирішення проблем, пов'язаних зі станом довкілля, що є наслідком надзвичайних ситуацій розуміння впливу військових дій та надзвичайних ситуацій різного характеру на природу.</p> <p>Навчальні ресурси:</p> <p>вирішення питань при діях у надзвичайних ситуаціях, засоби захисту природи від вражаючих факторів зброї, ситуативні вправи щодо вирішення проблем стану довкілля.</p>
5	Інформаційно-цифрова компетентність	<p>Уміння:</p> <p>самостійно знаходити, аналізувати та добирати необхідну інформацію, обробляти її, зберігати та передавати її за допомогою технічних засобів та інформаційних технологій;</p> <p>використовувати інформаційно-комунікативні технології, розуміти та оцінювати різні аспекти медіа контенту;</p> <p>ефективно комунікувати за допомогою онлайн комунікації в різноманітних формах (електронна пошта, чати, блоги, соціальні мережі тощо);</p> <p>здійснювати інформаційну діяльність по збору, обробці, передачі, збереженню інформації</p> <p>застосовувати базові прийоми та інструменти протидії дезінформації щодо військових злочинів, військових здобутків противника, безпеки техногенних і природних катастроф тощо</p> <p>поводитися у разі втрати мобільного та інтернет зв'язку.</p> <p>формувати практичні навички зі стрільби по статичним та динамічним мішеням за допомогою лазерних електронних стрілецьких тренажерів;</p> <p>працювати з комплексними навчальними матеріалами (електронними підручниками);</p> <p>використовувати всесвітню систему взаємополучених комп'ютерних мереж, що базуються на комплекті Інтернет-протоколів</p> <p>Ставлення:</p> <p>усвідомлення впливу інформаційних та комунікативних технологій і пристроїв на здоров'я людини, переваг та ризиків їх застосування;</p> <p>розуміння проблем та наслідків комп'ютерної залежності</p> <p>Навчальні ресурси:</p> <p>комп'ютерні програми з тактичної та вогневої підготовки, відео уроки з військової тематики, презентації з тем розділів програми «Захист України» комп'ютерні тести з метою оцінки знань учнів з військової справи, блогосфера педагогів ЗУ, соціальні мережі (групи в соц.мережах).</p>
6	Уміння вчитися впродовж життя	<p>Уміння:</p> <p>визначати мету навчальної діяльності, відбирати та застосовувати потрібні знання і способи діяльності для досягнення мети;</p> <p>організувати та планувати свою навчальну діяльність;</p> <p>моделювати власний освітній напрямок, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності;</p> <p>доводити правильність власного судження або визнавати помилковість.</p> <p>Ставлення:</p> <p>усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь;</p>

		<p>зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності.</p> <p>Навчальні ресурси: моделювання власного освітнього напрямку</p>
7	Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння: генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, ухвалювати оптимальні рішення, щодо уникнення військових конфліктів та їх урегулювання мирним шляхом; використовувати критерії практичності, ефективності та точності, щоб обрати найкраще рішення, як майбутнього військовослужбовця, який буде діяти в сучасному загальновійськовому бою; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати по проблемам та питанням повсякденної життєдіяльності військ; аналізувати та оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з вимогами до військовослужбовця, члена військового колективу та представника військової частини боротися з порушеннями правил військової дисципліни, контролювати свої емоції під час виконання складних завдань та психофізичного навантаження в складних ситуаціях, організувати свій час і мобілізувати ресурси для вивчення військової справи; оцінювати власні можливості в процесі рухової діяльності, виконання стройових прийомів, прийомів з основ самозахисту, виконання нормативів з вогневої, тактичної, військової та прикладної фізичної підготовки та основ цивільного захисту; реалізувати різні ігри на місцевості, відповідати за власні рішення, визнавати недоліки у тактичних діях, планувати та реалізувати проекти на військово-спортивну тематику (змагання зі стрільби, воєнізовані естафети, військово-спортивні патріотичні ігри (вишколи) тощо)</p> <p>Ставлення: ініціативність; відповідальність, впевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших; відвага, наполегливість, самовіддача, усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій.</p> <p>Навчальні ресурси: змагання з військово-прикладних видів спорту, участь у тактико-стройових заняттях, практичних стрільбах, діях на місцевості</p>
8	Соціальна та громадянська компетентності	<p>Уміння: аргументувати та відстоювати свою позицію; приймати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях та діях військовослужбовця в сучасному загальновійськовому бою; співпрацювати в колективі, вносити свою частку в роботу групи для вирішення проблеми відносно вивчення та впровадження статутних положень про військову дисципліну, внутрішній порядок у військовій частині, правил поведінки військовослужбовця; виявляти соціальні почуття, змістом яких є любов до України, повага до сучасних Збройних сил, готовність</p>

		<p>виконувати накази та розпорядження командирів, начальників, виявляти повагу в колективі; застосовувати процедури та способи захисту власних інтересів, прав та свобод, як майбутніх військовослужбовців відповідно до законів України; виконувати громадянський обов'язок щодо захисту незалежності та територіальної цілісності України; ефективно спілкуватися, долати стереотипи, робити свідомий вибір та діяти відповідально.</p> <p>Ставлення: усвідомлення цінностей людини як вищої соціальної цінності, поваги до її прав і свобод, закону; прагнення до суспільної справедливості, рівноправності; активна та відповідальна громадянська позиція, розуміння громадянського обов'язку; відповідальність за спільну справу</p> <p>Навчальні ресурси: Статути Збройних сил України, Конституція України, міжнародні правові акти, сучасна публіцистика, виконання проєктів, задачі соціального змісту</p>
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	<p>Уміння: розуміти власну національну культуру, історію та становлення сучасних Збройних Сил України, виявляти повагу до історичного минулого; окреслювати основні тенденції розвитку військового мистецтва у минулому та сьогодні, враховувати історичні етапи розвитку українського війська, визначних полководців, історичні битви; використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати значення мистецтва в історичному контексті, знати історію розвитку та класифікацію сучасної зброї; аналізувати досягнення української культури та культур інших народів.</p> <p>Ставлення: свідоме збереження і розвиток власної національної культури та історичної спадщини; повага до культури інших країн; відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки української та світової культур; відкритість до міжкультурного діалогу.</p> <p>Навчальні ресурси: твори військового мистецтва, творчі проєкти, інтерактивні заняття в музеях бойової та трудової слави, вивчення історії рідного краю</p>
10	Екологічна грамотність і здорове життя.	<p>Уміння: змінювати навколишній світ засобами сучасних технологій без шкоди для середовища; надавати допомогу собі та тим хто її потребує під час травмуваннях, кровотечах та пораненні; ухвалювати рішення, обмірковуючи альтернативи і прогножуючи наслідки для здоров'я, добробуту і безпеки людини; регулярно вдосконалювати фізичний стан, демонструвати рухові вміння і навички та використовувати їх у різних життєвих ситуаціях; діяти у небезпечних ситуаціях та надавати домедичну допомогу постраждалим.</p> <p>Ставлення: відповідальне ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших людей;</p>

	<p>дотримання морально-етичних і правових норм, правил екологічної поведінки в довкіллі;</p> <p>ціннісне ставлення до навколишнього середовища, як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти, усвідомлення важливості бережливого природокористування, незавдання шкоди надмірним застосуванням зброї;</p> <p>усвідомлення значення здоров'я для самовираження та соціальної взаємодії.</p> <p>Навчальні ресурси:</p> <p>соціальні, екологічні та медичні проекти; моделювання соціальних ситуацій, зокрема впливу природного та техногенного середовища на здоров'я і безпеку людини; мультимедійні презентації до проектів щодо добробуту, здоров'я і безпеки; спортивні змагання</p>
--	--

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН №1
вивчення предмета юнаками (дівчатами за їх власним бажанням)

№ з/п		Кількість годин на тиждень (1,5 год.)			Кількість годин на тиждень (2 год.)			З них на навчально-польові збори/заняття
		Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	
	Вступний урок	1	1	-	1	1	-	-
	Розділ 1. Основи національної безпеки України	4	4	-	4	4	-	
1	Система національної безпеки України	1	1	-	1	1	-	
2	Національні інтереси України та загрози національній безпеці Воєнна доктрина України	1	1	-	1	1	-	
3	Підготовка до Національного спротиву в Україні	1	1	-	1	1	-	
4	Основні засади забезпечення кібербезпеки України	1	1	-	1	1	-	
	Розділ II. Збройні Сили України на захисті України	7	7	-	10	10	-	-
1	Нормативно-правова база з військових питань.	1	1	-	1	1	-	-
2	Історія розвитку українського війська	2	2	-	4	4	-	-
3	Основи міжнародного гуманітарного права	2	2	-	2	2	-	-
4.	Статuti Збройних Сил України	2	2	-	3	3	-	-
	Розділ III. Стройова підготовка та прикладна фізична підготовка	8	4	3	10	5	4	1
1	Стройові прийоми і рух без зброї	2	2	-	3	3	-	-

2	Строї відділення	1	1	-	1	1	-	-
3	Реабілітаційні вправи для відновлення організму в польових умовах	1	1	-	1	1		
4	Подолання перешкод	2	-	1	2		1	1
5	Основи самозахисту	2	-	2	3		3	
	Розділ IV. Вогнева підготовка	20	10	6	27	14	9	4
1	Стрілецька зброя та поведження з нею	10	10	-	14	14	-	-
2	Загальні поняття балістики. Ведення вогню по нерухомим цілям та цілям, що з'являються.	6	-	3	7	-	4	3
3	Ручні осколкові гранати та поведження з ними	4	-	3	6	-	5	1
	Розділ V. Тактична підготовка	23	7	9	31	10	14	7
1	Основні види загальновійськового бою	1	1	-	1	1	-	
2	Дії солдата в бою. Взаємодії у складі двійок, трійок.	9	-	6	11	-	8	3
3	Дії солдата у складі бойових груп, механізованого відділення	4	-	2	7	-	5	2
4	Основи військової топографії.	4	4	-	6	6	-	-
5	Сучасні технології та засоби ураження.	4	2	1	5	3	1	1
6	Озброєння та бойова техніка, дрони військової частини (підрозділу)	1	-	-	1	-	-	1
	Розділ VI. Основи цивільного захисту	13	9	4	17	12	5	-
1	Нормативно-правова база цивільного захисту. Надзвичайні ситуації мирного та воєнного часу, загроза їх виникнення	3	3	-	4	4	-	-
2	Основи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації. Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях	5	5	-	6	6	-	-
3	Попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів.	3	1	2	5	2	3	
4	Ліквідація наслідків надзвичайної ситуації	2	-	2	2	-	2	
	Розділ VII. Домедична допомога	29	10	13	37	12	19	6
1	Базова підтримка життя.	7	5	2	8	6	2	-
2	Надання домедичної допомоги при кровотечах	7	5	2	8	6	2	-
3	Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина)	15	-	9	21	-	15	6

	<i>Резерв часу</i>				3	2	1	
	РАЗОМ	105	52	35	140	70	52	18

**Орієнтовний план проведення
навчально-польових зборів/занять**

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин	1 день	2 День	3 день
1	Тактична підготовка	6	3	3	
2	Вогнева підготовка	4	3	1	
3	Домедична допомога	6			6
4	Прикладна фізична підготовка, подолання перешкод	1		1	
5	Озброєння та бойова техніка військової частини	1		1	
	Всього:	18	6	6	6

**10 клас
Тематичний план № 1**

Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	2
Вступне заняття	
<p>Знаннєвий компонент Учень (учениця): розуміє роль і місце військово-патріотичного виховання у системі патріотичного виховання молоді; характеризує вимоги Конституції України щодо захисту України, свої обов'язки у разі виникнення загрози суверенітету та територіальної цілісності України, поняття національної безпеки держави; розуміє значення предмета «Захист України» у власному житті та для суспільства</p> <p>Ціннісний компонент виконує обов'язки та правила поведінки на заняттях.</p>	<p>Військово-патріотичне виховання – складова національно-патріотичного виховання молоді. Підготовка до захисту України - обов'язок кожного громадянина.</p> <p>Зміст програми предмета «Захист України», завдання кожного розділу, порядок проведення занять.</p> <p>Обов'язки та правила поведінки учнів на уроках.</p>
Розділ I. Основи національної безпеки України	

<p>Знаннєвий компонент характеризує механізми і моделі системи світової колективної безпеки визначає: основні положення Воєнної доктрини України та Стратегії національної безпеки України називає: Структуру воєнної організації держави та її керівництво, ключові компоненти національного спротиву. характеризує: Воєнну доктрину України. розуміє проблематику національних інтересів та загроз українській державі; доцільність військового співробітництва з метою досягнення безпеки країни; готовність Збройних Сил України до сучасних воєнних загроз та викликів та в умовах «гібридної війни». розуміє принципи діяльності під час проведення гуманітарних операцій; поняття, «національний спротив» та «територіальна оборона» обґрунтовує участь України в миротворчих операціях; характеризує формати відносин Україна - НАТО та структурами європейської системи колективної безпеки. має уявлення про діяльність НАТО, про методи протидії дезінформації щодо військових злочинів, військових здобутків противника, небезпеки техногенних і природних катастроф. розуміє перспективи та переваги вступу України в НАТО знає алгоритм дій у разі втрати мобільного та інтернет зв'язку.</p>	<p>Система світової колективної безпеки. Поняття національної безпеки держави. Система національної безпеки України. Структура воєнної організації держави та її керівництво. Розвиток національних Збройних Сил та інших військових формувань України - необхідна умова забезпечення могутності української держави.</p> <p>Національні інтереси України та загрози національній безпеці. Воєнна доктрина України. Міжнародне військово-співробітництво та участь збройних формувань України в миротворчих місіях ООН. Формати відносин Україна – НАТО та зі структурами європейської системи колективної безпеки. Перспективи вступу України в НАТО.</p> <p>Правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення, завдання та повноваження сил безпеки та сил оборони з питань національного спротиву.</p> <p>Стратегія та тактика інформаційної війни. Поняття «гібридна війна», інформаційно-психологічний вплив противника, аналіз інформації на достовірність. Кібербезпека. Сучасні інноваційні засоби ведення гібридних війн. Правила поведіння в умовах інформаційної блокади.</p>
--	--

Розділ II. Збройні Сили України на захисті України

Тема 1. Нормативно-правова база з військових питань. Військова присяга та військова символіка України

<p>Знаннєвий компонент називає основні закони України, що забезпечують обороноздатність держави; види військової служби розуміє напрямки військово-професійної орієнтації учнів. характеризує особливості підготовки військових кадрів для ЗСУ та інших військових формувань. знає правила прийому, порядок підготовки та вступу до військових навчальних закладів.</p>	<p>Нормативно-правова база з військових питань. Законодавство України про військову службу.</p> <p>Структура та завдання Збройних Сил України та інших військових формувань України, утворених відповідно до законів України.</p> <p>Основні напрямки військово-професійної орієнтації учнів. Військові заклади освіти, правила прийому, порядок підготовки та вступу до них.</p> <p>Історія походження військової присяги, Бойового Прапора, військової символіки</p>
--	--

<p>розуміє: завдання строкової, контрактної, альтернативної служб та їх відмінності;</p> <p>знає: історію походження військової присяги, Бойового Прапора, військової символіки збройних формувань України.</p> <p>характеризує: текст військової присяги, її історію, порядок прийняття та значення, походження Бойового Прапора, військових відзнак та символіки України</p> <p>пояснює: значення і порядок прийняття присяги;</p> <p>розуміє наслідки порушення присяги.</p> <p>характеризує: особливості Бойових Прапорів військової частини, як символів честі, доблесті і слави.</p> <p>має уявлення про Бойовий Прапор військової частини</p>	<p>збройних формувань України. Військова присяга - клятва на вірність українському народові, її значення, порядок прийняття та відповідальність за порушення. Бойовий Прапор військової частини – символ честі, доблесті і слави.</p>
<p>Тема 2. Історія розвитку українського війська</p>	
<p>Знаннєвий компонент</p> <p>називає: основні історичні етапи розвитку українського війська</p> <p>характеризує: історично-політичні умови формування Збройних Сил України;</p> <p>називає видатних військових діячів українського народу</p> <p>наводить приклади визначних воєнних подій, битв українського війська;</p> <p>обґрунтовує, що Росія - воєнний противник України.</p>	<p>Додержавний давньослов'янський період або Слов'янське військо – (III – IX ст. н.е.); історія українського війська періоду Київської Русі; історія українського війська періоду козаччини;</p> <p>Українські військові формування та участь українців у військових подіях XX століття. ЗСУ незалежної України до 2014 року. Нова українська армія: 2014 до сьогодення; повномасштабне російське вторгнення 2022; видатні українські військові діячі.</p>
<p>Тема 3. Основи міжнародного гуманітарного права</p>	
<p>Знаннєвий компонент</p> <p>знає: основні поняття та терміни міжнародного гуманітарного права; правила поведінки солдата в бою; міжнародні розпізнавальні знаки; принципи діяльності під час проведення гуманітарних операцій;</p> <p>вміє розпізнавати особи та об'єкти, які знаходяться під захистом МГП;</p> <p>розуміє: особливості ведення воєнних дій з урахуванням норм МГП; механізм та види юридичної відповідальності за порушення норм МГП.</p> <p>характеризує заборонені методи та засоби ведення воєнних дій.</p>	<p>Об'єктивна необхідність врегулювання ведення бойових дій за допомогою міжнародного гуманітарного права. Особливості ведення воєнних дій з урахуванням норм МГП. Заборонені засоби та методи ведення воєнних дій.</p> <p>Правила застосування норм МГП щодо розпізнавання осіб та об'єктів. Міжнародний правовий захист жертв війни та цивільних об'єктів. Захист дітей та жінок в МГП. Запобігання порушенню норм МГП.</p>
<p>Тема 4. Статути Збройних Сил України</p>	
<p>Знаннєвий компонент</p> <p>Учень (учениця):</p> <p>називає: статути Збройних Сил України, основні їх вимоги;</p>	<p>Поняття про військові статути. Військові звання і знаки розрізнення. Начальники (прямі та безпосередні) та підлеглі, старші та молодші, їх права і обов'язки. Дотримання військовослужбовцями статутних</p>

<p>розуміє: військові звання і знаки розрізнення;</p> <p>обґрунтовує: поняття військова ввічливість, статутні, нестатутні відносини;</p> <p>має уявлення: про порядок звернення до начальників, віддання і виконання наказів;</p> <p>характеризує: правила військової ввічливості і поведінки військовослужбовців;</p> <p>характеризує: поняття щодо суті і значення військової дисципліни;</p> <p>пояснює: обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни; заохочення та стягнення, що накладаються на солдат (матросів), сержантів (старшин);</p> <p>наводить приклад щодо заохочення та стягнення, що накладають на солдат (матросів), сержантів (старшин).</p> <p>характеризує: розпорядок дня військової частини та його значення для виконання заходів повсякденної діяльності, побут особового складу підрозділів; призначення добового наряду роти;</p>	<p>взаємовідносин. Правила військової ввічливості і поведінки військовослужбовців. Порядок звернення до начальників, віддання і виконання наказів. Військова дисципліна, її суть і значення. Обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни. Заохочення та стягнення, що накладають на солдат (матросів), сержантів (старшин).</p> <p>Організація внутрішньої служби. Розподіл часу і повсякденний порядок. Розпорядок дня та його значення для виконання основних заходів повсякденної діяльності навчання й побуту особового складу підрозділів. Розміщення військовослужбовців в польових умовах. Розподіл часу і повсякденний порядок. Розпорядок дня та його значення для виконання основних заходів повсякденної діяльності навчання й побуту особового складу підрозділів. Розміщення військовослужбовців в польових умовах.</p>
---	--

Розділ III. Стройова підготовка та прикладна фізична підготовка

Тема 1. Стройові прийоми і рух без зброї

<p>Знаннєвий компонент</p> <p>характеризує: строї та їх елементи;</p> <p>розуміє: обов'язки солдата перед шиккуванням і в строю; попередні та виконавчі команди;</p> <p>має уявлення: про виконання команд «СТАВАЙ», «РІВНЯЙСЬ», «СТРУНКО», «ВІЛЬНО».</p> <p>Діяльнісний компонент</p> <p>приймає: стройове положення</p> <p>виконує: стройові команди та прийоми, повороти на місці, рух стройовим і похідним кроком, повороти під час руху</p> <p>характеризує: дії які виконуються в поворотах під час руху.</p> <p>дотримується: заходів безпеки під час виконання стройових прийомів.</p>	<p>Строї та їх елементи. Обов'язки військовослужбовця перед шиккуванням і в строю. Попередня та виконавча команди. Виконання команд «СТАВАЙ», «РІВНЯЙСЬ», «СТРУНКО», «ВІЛЬНО».</p> <p>Стройове положення. Повороти на місці. Рух стройовим і похідним кроком. Повороти під час руху.</p> <p>Виконання стройових прийомів і руху без зброї.</p>
---	--

Тема 2. Строї відділення

<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент</p> <p>Учень (учениця):</p> <p>здійснює шиккування відділення в розгорнутий і похідний строї;</p> <p>виконує розмикання та змикання у складі відділення;</p> <p>виконує дії під час перешикування відділення з однієї шеренги у дві і навпаки;</p>	<p>Шиккування відділення в розгорнутий і похідний строї. Розмикання і змикання відділення.</p> <p>Перешикування відділення з однієї шеренги (колони) у дві і навпаки.</p>
---	---

рухається у складі відділення стрійовим та похідним кроком	Рух відділення стрійовим і похідним кроком.
Тема 3 Реабілітаційні вправи для відновлення організму в польових умовах	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): виконує вправи на стретчинг плечових м'язів, шиї, м'язів ніг, вправи для зміцнення корсету спинних м'язів, верхнього плечового поясу, ніг	Вправи на мобільність поперекового відділу, Вправи для відновлення після перевантаження, реабілітаційні вправи для відновлення організму в польових умовах. Вправи на зміцнення м'язів тулуба.
Розділ IV. Вогнева підготовка	
Тема 1. Стрілецька зброя та поводження з нею	
Знаннєвий компонент називає основні етапи розвитку стрілецької зброї. має уявлення про історію українського зброярства називає та розрізняє види сучасної стрілецької зброї (пістолети, гвинтівки, штурмові гвинтівки, автомати, кулемети, гранатомети). має уявлення про принцип дії та бойові властивості стрілецької зброї має уявлення про постріл та лінію прицілювання, правильну роботу на спусковому гачку, визначення точки прицілювання; знає прийоми і правила стрільби із стрілецької зброї; формулу тисячної; виконує прийоми стрільби із стрілецької зброї; вміє визначати відстань до цілі 2-3 способами; призначати вихідні дані для стрільби та розуміє корегування стрільби. знає види бойових положень для стрільби (стоячи, з коліна, лежачи) виконує дії під час приготування до стрільби, проведення і припинення вогню; види бойових положень для стрільби (стоячи, з коліна, лежачи) називає постріл і його періоди. вміє виконувати постріл здійснює спостереження за полем бою, вибирає цілі для обстрілу. вміє призначати вихідні дані для стрільби та розуміє коректуру стрільби. Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): характеризує: бойові властивості та загальну будову автомата; порівнює основні характеристики сучасної стрілецької зброї;	Історія розвитку та класифікація стрілецької зброї. Історія українського зброярства. Перспективи розвитку стрілецької зброї в Україні. Озброєння іноземних армій. Сучасна стрілецька зброя. Її класифікація, бойові властивості, будова. Заходи безпеки при поводженні зі зброєю і боеприпасами. Основи стрільби зі стрілецької зброї. Прийоми та правила стрільби зі стрілецької зброї. Поняття пострілу. Лінія прицілювання. Правила прицілювання та тренування його одноманітності. Принципи дії оптичних і та коліматорних прицілів та їх вітчизняні зразки. Прийоми стрільби. Положення під час стрільби з місця (лежачи, з коліна, стоячи) та в русі. Вибір і зайняття правильної позиції для стрільби. Правила та техніка ведення стрільби. Спостереження за полем бою, вибір цілі для обстрілу. Визначення вихідних установок (вибір прицілу і точки прицілювання). Визначення відстані до цілі. Формула тисячної. Вибір моменту для відкриття вогню. Ведення вогню, спостереження за його результатами. Корегування стрільби. Призначення та бойові властивості автоматичної зброї. Поняття про будову автоматичної зброї та роботу її частин та

<p>має уявлення про призначення, загальну будову та бойові властивості автомата.</p> <p>пояснює принцип роботи автоматичної зброї;</p> <p>дотримується: заходів безпеки під час розбирання автомата.</p> <p>називає основні частини і механізми автомата.</p> <p>розпізнає основні частини автомата, пістолета;</p> <p>називає призначення частин та механізмів автомата.</p> <p>характеризує: порядок чищення, змащення і зберігання зброї.</p> <p>володіє навичками: підготовки автомата до стрільби.</p> <p>характеризує: дії під час підготовки автомата до стрільби.</p> <p>вказує: можливі затримки і несправності під час стрільби і способи їх усунення.</p> <p>характеризує: затримки і несправності під час стрільби.</p> <p>має уявлення: про затримки під час стрільби.</p> <p>виконує: неповне розбирання та складання автомату.</p> <p>вказує: загальну будову пневматичної та малокаліберної гвинтівок та гладкоствольної рушниці.</p> <p>знає загальну будову пневматичної гвинтівки та гладкоствольної рушниці, пістолета</p> <p>пояснює тактико-технічні характеристики пневматичної та малокаліберної гвинтівки.</p> <p>вказує правила з основ стрільби з пневматичної гвинтівки.</p> <p>Діяльнісний компонент виконує вправи стрільб, передбачені програмою та нормативи з вогневої підготовки;</p> <p>Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час стрільби.</p> <p>Знансвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає основні види боєприпасів до стрілецької зброї; основні елементи бойового патрону. порівнює основні характеристики патронів знає калібри та види боєприпасів виконує: спорядження магазину патронами і порядок заряджання автомата.</p> <p>Знансвий компонент називає основні положення інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю</p> <p>Ціннісний компонент дотримується правил безпеки при поводженні зі зброєю і боєприпасами</p>	<p>механізмів. Підготовка автоматичної зброї до стрільби.</p> <p>Порядок неповного розбирання і складання та обслуговування стрілецької зброї. Можливі затримки і несправності під час стрільби і способи їх усунення</p> <p>Тренування у неповному розбиранні та складанні автоматичної зброї.</p> <p>Малокаліберна і пневматичні гвинтівки та гладкоствольна рушниця. Загальна будова малокаліберної і пневматичної гвинтівок та їх характеристика. Загальна будова помпових та напівавтоматичних гладкоствольних руниць. Основи стрільби з пневматичної гвинтівки. Помилки при стрільбі з гвинтівки та їх усунення. Стрільба з пневматичної гвинтівки.</p> <p>Загальна будова та види боєприпасів до стрілецької зброї. Маркування боєприпасів. Спорядження магазину патронами і порядок заряджання автоматичної зброї.</p>
---	--

Розділ V. Тактична підготовка

Тема 1. Основи загальновійськового бою

Знаннєвий та діяльнісний компонент

розуміє: що таке бій.

має уявлення: про бій.

вказує види вогню та маневру

пояснює: необхідність якісної підготовки екіпіровки та особистої зброї солдата до ведення бойових дій;

вміє: припасовувати елементи екіпіровки.

Поняття про бій.

Види вогню та маневру, їх значення в бою.

Основні види ведення сучасного бою.

Особиста зброя та сучасна екіпіровка солдата.

Основні риси сучасного загальновійськового бою.

Організація, озброєння та бойові можливості механізованого відділення.

Види бойового забезпечення (розвідка, маскування, хімічне та інженерне забезпечення, харчове та водозабезпечення). Управління та зв'язок у сучасному бою.

Тема 4. Основи військової топографії

Знаннєвий та діяльнісний компонент

Учень (учениця):

вміє орієнтуватися на місцевості;

розуміє значення топографічної підготовки у військовій справі, значення аерознімків у військах.

називає переваги та недоліки аерознімків

визначає: відстані на місцевості (4-5 способів); масштаб аерознімку за картою та на місцевості

визначає: азимут, зворотній азимут за компасом, годинником та сонцем; сторони горизонту за предметами на місцевості;

читає топографічну карту;

Місцевість як елемент бойової обстановки. Значення точного орієнтування для планування подальших бойових дій та/або нанесення вогневого ураження противника. Визначення сторін горизонту. Способи визначення відстаней на місцевості: за допомогою лазерних дальномірів, дальномірних (кутомірних) шкал біноклів, оптичних прицілів, за місцевими об'єктами та топографічною картою, із використанням формули тисячної, за призначеними орієнтирами та відомими відстанями до них, за криючим значенням мушки автомата. Використання аерознімків у військах, їх призначення, правила роботи з ними.

Азимут магнітний і його визначення; зворотній азимут. Вихід до відправної точки. Особливості визначення азимута в тактичних умовах та його значення у випадку знищення елементів місцевості або зміни її характеру внаслідок вогневого впливу; взяття азимута на ціль послідовно з кількох точок; визначення азимута на слух. Побудова маршрутів руху в тактичних умовах, у т. ч. в умовах обмеженої видимості. Контрольні точки на маршруті руху та графік проходження. Маршрут відходу.

Складання опису місцевості.

<p>знає та відтворює основні умовні знаки, які застосовуються в загальновійськових частинах (підрозділах);</p> <p>має уявлення про застосунки для роботи з тактичними інтерактивними картами; вміє користуватися навігатором та гугл картою;</p> <p>визначає видимість цілі на місцевості і за картою;</p> <p>розуміє значення екрана місцевості при виборі прицілу, точки прицілювання для ураження цілі;</p> <p>вміє рухатися: за азимутом; за маршрутом з використанням карти та компаса, інтерактивної карти, обходити перешкоди на маршруті;</p> <p>визначає: географічні та прямокутні координати об'єкта по карті, за допомогою застосунка «Google Maps»; прямокутні координати цілей за аерознімком</p> <p>знає порядок коригування вогню за допомогою застосунків «Google Maps», «Компас» та «Compass & Map».</p> <p>має уявлення про роботу бойової системи управління тактичної ланки “Кропива”.</p>	<p>Топографічні карти та умовні топографічні знаки. Спеціальні карти, їх прив'язка до топографічних. Умовні знаки, які застосовуються в загальновійськових частинах (підрозділах). Застосунки для роботи з інтерактивними картами в ЗС України. Правила використання навігатора.</p> <p>Спосіб горизонталей як основний спосіб зображення рельєфу на топографічних картах. Видимість місцевості. Видимість цілі та попередній вибір позиції в обороні. Визначення уражуваного, прикритого та мертвого просторів на місцевості й за картою. Система прямокутних та географічних координат. Цілевказання за картою. Коригування вогню: за допомогою смартфона, дронів тощо. Бойова система управління тактичної ланки “Кропива”.</p>
<p>Тема 5. Сучасні військові технології та засоби ураження.</p>	
<p><i>Знаннєвий компонент</i></p> <p>Учень (учениця):</p> <p>розрізняє та класифікує дрони за типом, габаритами та призначенням;</p> <p>має уявлення: про застосування дронів різних типів у сучасному загальновійськовому бою; про функціональні завдання та бойові можливості БПЛА різних загальних схем конструкцій;</p> <p>називає та розрізняє загальні схеми конструкцій БПЛА.</p> <p>має уявлення про тактику застосування ударних й розвідувальних БПЛА, транспортні можливості спеціалізованих БПЛА;</p> <p>має уявлення про основні прийоми протидії дронам противника та боротьби з ними;</p> <p>знає основні правила взаємодії з операторами дронів в загальновійськовому бою;</p> <p><i>Діяльнісний компонент</i></p> <p>Учень (учениця):</p> <p>виконує:</p>	<p>Дрони. Класифікація дронів за типом (повітряні, наземні, морські), габаритами та призначенням (ударні, розвідувальні, транспортні, спеціальні). Дрони в сучасному загальновійськовому бою.</p> <p>Стрілецькі й саперні дрони. Повітряні дрони (БПЛА); загальні схеми конструкцій (літак/квадрокоптер); функціональні завдання та бойові можливості.</p>

<p>наземні імітаційні дії за інформацією від розрахунку квадрокоптера (ввідними вчителя); функції оператора надмалого квадрокоптера: маневрує за курсом та висотою за командами та ввідними (зліт та посадка можуть виконуватися в автоматичному режимі); функції коригувальника надмалого квадрокоптера: визначає та називає місцезнаходження предметів, виявлених під час польоту надмалого квадрокоптера.</p>	
<p>Розділ VI. Основи цивільного захисту</p>	
<p>Тема 1. Нормативно-правова база цивільного захисту. Надзвичайні ситуації мирного та воєнного часу, загроза їх виникнення</p>	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає основні положення нормативно-правової бази цивільного захисту; складові єдиної державної системи цивільного захисту; міжнародні розпізнавальні знаки; пояснює важливість знань основ цивільного захисту. характеризує причини виникнення надзвичайних ситуацій, їх вплив на безпеку життєдіяльності людини та довкілля небезпечних ситуацій у військовий час. називає види; загальні ознаки та рівні надзвичайних ситуацій; джерела небезпечних ситуацій у воєнний час. оцінює обстановку при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій, визначає заходи, щодо попередження соціальних надзвичайних ситуацій; наводить приклади виникнення і впливу надзвичайних ситуацій в Україні та за її межами; потенційно небезпечні об'єкти міста (району) пояснює наслідки руйнування радіаційно- та хімічнонебезпечних об'єктів, негативний вплив надзвичайних ситуацій на життєдіяльність людини та довкілля; дотримується правил безпечної поведінки при впливі факторів надзвичайних ситуацій</p>	<p>Єдина державна система цивільного захисту та її складові. Законодавче та нормативно-правове забезпечення. Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій. Загальні ознаки надзвичайних ситуацій.</p> <p>Джерела небезпечних ситуацій у воєнний час. Бойові властивості та вражаюча дія зброї масового ураження, хімічної, біологічної та запалювальної зброї.</p> <p>Надзвичайні ситуації, які характерні для регіону, їх наслідки для життєдіяльності населення та суб'єктів господарювання. Потенційно небезпечні об'єкти міста (району). Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій.</p>
<p>Тема 2. Основи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації. Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях.</p>	
<p>Знаннєвий компонент Учень (учениця): характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, призначення та будову основних засобів індивідуального захисту органів дихання та шкіри, сигнали і порядок оповіщення населення про виникнення надзвичайних ситуацій і</p>	<p>Основні принципи щодо захисту населення. Підготовка на випадок виникнення надзвичайних ситуацій. План дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій. Вживальницький запас. Вміст та складання тривожної валізи на випадок</p>

<p>порядок дій при цьому, способи проведення евакуації населення;</p> <p>знає порядок підготовки засобів індивідуального захисту органів дихання та шкірних покривів; порядок одягання та зняття захисного загальновійськового комплекту після виходу із зараженої зони; алгоритм дій у разі виникнення надзвичайної ситуації; алгоритм дій в разі хімічної атаки або надзвичайної ситуації на хімічному об'єкті при ураженні аміаком, оксидами азоту, фосфіном, фосгеном, хлором, хлоридом водню, при застосуванні сильнодіючих отруйних речовин та біологічних препаратів; алгоритм дій та застережні заходи при застосуванні білого фосфору. Алгоритм дій у разі обвалу будівлі, пожежі, артобстрілу, в натовпі, якщо стали заручником, в разі терористичного акту, перестрілки, захоплення транспорту. Порядок дій та правила поведінки під час виходу із зони бойових дій.</p> <p>вміє користуватися основними засобами індивідуального захисту органів дихання та шкіри.</p> <p>розрізняє різні прояви страху, їх ознаки</p> <p>називає основні фізіологічні та психологічні ознаки страху, бойового стресу, рівні за інтенсивністю.</p> <p>вміє застосовувати 5-6 вправ на подолання різних проявів при панічному нападі, тривозі, істериці, ступорі, апатії, проявах гніву, злості, агресії</p> <p>класифікує обладнання та пояснює порядок використання інженерних споруд для захисту населення;</p> <p>характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, способи проведення евакуації населення;</p> <p>вміє користуватися медичними засобами захисту (аптечка індивідуальна)</p> <p>пояснює правила безпеки під час захисту населення в надзвичайних ситуаціях,</p> <p>характеризує способи проведення евакуації населення;</p> <p>виконує алгоритм підготовки населення до евакуаційних заходів та розміщення населення.</p>	<p>термінової евакуації або переходу до захисних споруд. Види, місцезнаходження, обладнання укриттів, сховищ, бомбосховищ.</p> <p>Повідомлення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій та інформування населення про наявну обстановку. Засоби індивідуального та колективного захисту. Застосування засобів індивідуального захисту. Медичний, радіаційний та хімічний захист, евакуація населення з небезпечних районів. Способи визначення рівня ураження навколишнього середовища, продуктів харчування та води радіоактивними, отруйними, сильнодіючими отруйними речовинами та біологічними препаратами.</p> <p>Порядок дій в умовах особливого періоду, під час артилерійського обстрілу, у натовпі, у разі виявленні підозрілого предмету, виходу із зони бойових дій.</p> <p>Види терористичних проявів та способи дій терористів. Захист від терористичних проявів та дії населення в умовах надзвичайних ситуацій, пов'язаних з можливими терористичними проявами. Дії в разі терористичного акту, перестрілки, захоплення транспорту.</p> <p>Психологічна стійкість та саморегуляція під час надзвичайних ситуацій. Само- та взаємодопомога при панічному нападі, тривозі, істериці, ступорі, апатії, проявах гніву, злості, агресії.</p>
<p>Тема 3. Попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів.</p>	
<p>Знансвий та діяльнісний компонент</p> <p>Учень (учениця):</p> <p>розуміє вплив мін та вибухонебезпечних предметів (ВНП) на людину, сім'ю та суспільство,</p>	<p>Вплив мін та вибухонебезпечних предметів (ВНП) на людину, сім'ю та суспільство. Протимінна діяльність та її складові. Міжнародні стандарти та нормативно-правова база протимінної</p>

<p>називає складові протимінної діяльності; основні положення нормативно-правової бази протимінної діяльності в Україні</p> <p>має уявлення про національний та міжнародні стандарти протимінної діяльності, Міжнародні Конвенції щодо зменшення загрози для мирного населення від мін та ВВП.</p> <p>Знає можливі види загроз для цивільного населення під час воєнних конфліктів та ступені їх ризику.</p> <p>Має навички правильної поведінки в умовах наявності різних загроз з боку мін і ВВП</p> <p>Вміє розрізняти небезпечні території за їхніми ознаками.</p>	<p>діяльності в Україні. Ознаки небезпечних територій (районів) та їх системи позначення (маркування).</p>
<p>Розділ VII. Домедична допомога</p>	
<p>Тема 1. Базова підтримка життя.</p>	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент</p> <p>Учень (учениця):</p> <p>знає алгоритм дій з постраждалим без свідомості</p> <p>володіє основними правилами проведення реанімації</p> <p>знає порядок проведення реанімації.</p> <p>володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів</p> <p>вміє проводити непрямий масаж серця і штучне дихання</p> <p>знає як користуватись автоматичним зовнішнім дефібрилятором.</p> <p>вміє розмістити постраждалого без свідомості у відновлювальну позицію</p> <p>Ціннісний компонент</p> <p>дотримується правил безпеки під час реанімаційних заходів.</p>	<p>Рятувальний ланцюжок при раптовій зупинці серця. Алгоритм дій. Основні правила та порядок проведення реанімації.</p> <p>Звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів – западання язика, нижньої щелепи, слизу, води тощо – та відкриття верхніх дихальних шляхів (підняти підборіддя та висунути нижню щелепу). Штучне дихання (вентиляція легенів) – його різновиди, методика та техніка проведення штучної вентиляції легенів.</p> <p>Непрямий масаж серця, як спосіб відновлення діяльності серцево-судинної системи, методика його виконання.</p> <p>Застосування автоматичного зовнішнього дефібрилятора.</p> <p>Техніка проведення реанімаційних заходів одним та двома рятувальниками.</p>
<p>Тема 2. Надання домедичної допомоги при кровотечах</p>	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент</p> <p>Учень (учениця):</p> <p>знає види кровотеч; основні принципи невідкладної допомоги</p> <p>дотримується правил особистої безпеки</p> <p>знає алгоритм дій при кровотечі</p> <p>вміє розпізнати кровотечу, що загрожує життю</p> <p>розуміє важливість негайної реакції на кровотечу, що загрожує життю</p> <p>знає способи зупинки кровотечі</p> <p>застосовує прямий тиск на рану</p> <p>володіє технікою накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки.</p> <p>вміє проводити тампонування рани</p>	<p>Види кровотеч. Неконтрольована кровотеча як найбільш поширена причина серед попереджувальних смертей після травматичного ушкодження. Алгоритм дій при кровотечі.</p> <p>Техніка застосування прямого тиску на рану.</p> <p>Техніка накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки.</p> <p>Техніка тампонування рани. Техніка накладання давлячої пов'язки.</p> <p>Техніка накладання пов'язок на голову, передпліччя, ліктьовий та плечовий</p>

<p>володіє методами виносу та переміщення поранених</p> <p>Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при кровотечах.</p>	суглоби, колінний та гомілковостопний суглоби. Техніка перенесення поранених.
---	---

11 КЛАС

Тематичний план № 1

Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	2
Розділ III. Стрйова підготовка та прикладна фізична підготовка	
Тема 4. Подолання перешкод	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): характеризує особливості: бігу, подолання горизонтальних і вертикальних перешкод; має уявлення про техніку бігу по пересіченій місцевості долає перешкоди різними способами; Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час занять з військової та прикладної фізичної підготовки</p>	Біг по пересіченій місцевості Подолання перешкод. Ознайомлення з елементами смуги перешкод.
Тема 5. Основи самозахисту	
має поняття про національні бойові єдиноборства та бойовими армійськими системами	Ознайомлення з національними бойовими єдиноборствами та бойовими армійськими системами (хортинг, бойовий гопак, спас, рукопашний бій, БАРС тощо)
Розділ IV. Вогнева підготовка	
Тема 2. Загальні поняття балістики. Ведення вогню по нерухомих цілях та цілям, що з'являються.	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає: основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі. пояснює організацію і порядок проведення стрільби з автомата. характеризує правила влучності під час стрільби. визначає точки прицілювання. вміє виготовлятися до стрільби лежачи з упору. бере участь у одноманітності прицілювання, вирішує завдання на визначення прицілу і точки прицілювання. пояснює умови виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. здійснює виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки.</p>	<p>Основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі. Організація і порядок проведення стрільби з автоматичної зброї.</p> <p>Влучність стрільби. Вибір цілі, прицілу та точки прицілювання.</p> <p>Підготовка для здійснення пострілу з різних положень.</p> <p>Тренування в одноманітності прицілювання, вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання.</p> <p>Умови виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки.</p> <p>Виконання вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки.</p>

<p>вказує особливості стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки. узагальнює знання з будови автомата. здійснює тренування вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки.</p>	<p>Удосконалення знань з будови автоматичної зброї. Тренування вправ стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки.</p>
Тема 3. Ручні осколкові гранати та поводження з ними	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає бойові властивості ручних гранат. характеризує загальну будову і принцип дії ручних осколкових гранат; пояснює порядок огляду і підготовки гранат до застосування. розпізнає імітаційні та бойові гранати; виконує: метання ручних осколкових гранат з різних положень та позицій. володіє навичками під час метання ручних осколкових гранат з різних положень та позицій. називає заходи безпеки під час поводження з ручними гранатами Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки при метанні гранат; виконує першу вправу з метання ручних гранат</p>	<p>Призначення, бойові властивості, загальна будова і принцип дії ручних гранат. Порядок огляду і підготовки гранат до застосування.</p> <p>Заходи безпеки під час поводження з ручними осколковими гранатами. Вивчення та виконання прийомів, правил, вправ з метання ручних осколкових гранат.</p>
Розділ V. Тактична підготовка	
Тема 1. Основи загальновоїйськового бою	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент розуміє: що таке бій. має уявлення: про бій. вказує види вогню та маневру</p> <p>пояснює: необхідність якісної підготовки екіпіровки та особистої зброї солдата до ведення бойових дій; вміє: припасовувати елементи екіпіровки.</p>	<p>Поняття про бій. Види вогню та маневру, їх значення в бою. Основні види ведення сучасного бою. Особиста зброя та сучасна екіпіровка солдата. Основні риси сучасного загальновоїйськового бою. Організація, озброєння та бойові можливості механізованого відділення. Види бойового забезпечення (розвідка, маскування, хімічне та інженерне забезпечення, харчове та водозабезпечення). Управління та зв'язок у сучасному бою.</p>
Тема 2 Індивідуальні дії солдата та взаємодії у складі двійок, трійок.	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає види носіння зброї (вільне, тактичне та в момент наближення до цілі) розуміє види носіння зброї (вільне, тактичне та в момент наближення до цілі) використовує види носіння зброї (вільне, тактичне та в момент наближення до цілі); виконує переповзання (напівкарачки, попластунськи, на боці); перехід; перебігання, приховане безшумне пересування.</p>	<p>Способи знищення противника. Види носіння зброї; тактичний обвіс зброї, тактичні (збройні) ремені різних типів. Способи пересування в бою під час дій у пішому порядку; використання маскуючих властивостей місцевості (рельєфу). Маскування. Нанесення тактичного гриму та маскування особистої зброї. Дії солдата в наступі. Способи подолання інженерних загороджень. Дії в опорному пункті противника.</p>

знає як виконувати нанесення гриму та маскування зброї;

називає вимоги до організації місця для ведення вогню і спостереження, види інженерних загороджень та їх демаскуючі ознаки; заходи забезпечення маскування позиції;

знає, як вибирати вогневу позицію та обладнувати її, вести спостереження у заданому секторі, визначати розташування цілей відносно орієнтирів, доповідати про результати спостереження;

вказує: завдання, прийоми і способи дій солдата на полі бою.

пояснює: дії солдата на полі бою у складі бойової групи.

називає склад бойової групи (двійки, трійки).

розуміє обов'язки солдата в бою у складі бойової групи;

володіє різними способами пересування на полі бою;

пояснює прийоми знищення противника в бою у складі бойової групи;

знає особливості дій солдата у складі двійок, трійок; правила ведення переговорів засобами зв'язку; способи очищення та знезараження води; види, призначення, способи розведення багаття в різних погодних умовах та способи його маскування.

має уявлення про способи маскування слідів свого перебування, про організацію охорони, оборони та спостереження; основні способи приготування та добування їжі військовослужбовцями при виконанні бойового завдання, про раціон українського військового під час польових (бойових) виходів

вміє в'язати 3-4 вузли.

Дії солдата в обороні. Поняття про вогневу позицію в обороні. Вимоги до вибору місця щодо обладнання одиночного окопу для стрільби та спостереження. Послідовність обладнання і маскування окопу для стрільби лежачи та стоячи. Інженерні заходи по маскуванню військ та об'єктів. Дії з початком вогневої підготовки (обстрілу). Прийоми знищення противника перед переднім краєм. Ведення вогню по повітряних цілях.

Дії в особливих умовах. Бій у місті, форсування водних перешкод.

Дії солдата, призначеного спостерігачем. Способи вивчення місцевості, виявлення цілей та доповідь про їх знаходження.

Дії в бойовій охороні, дозорі, розвідці та на марші в умовах загрози зіткнення з противником.

Організація зв'язку в підрозділі. Правила використання засобів зв'язку. Правила радіообміну та протокол зв'язку.

Забезпечення життєдіяльності військовослужбовців у бойових умовах. Організація місця денного та нічного відпочинку. Створення системи тайників для зберігання запасів матеріально-технічних засобів. Маскування слідів свого перебування. Дії військовослужбовців (групи) у разі виявлення противником.

Вузли та зв'язки. Види та призначення багаття; способи його розведення та маскування в різних погодних умовах. Раціон під час польових (бойових) виходів, повсякденний набір сухих продуктів.

Водозабезпечення військовослужбовців в ході виконанні бойових завдань. Добова норма води та її розподіл. Природні джерела води. Способи очищення та знезараження води, її зберігання. Індивідуальні засоби перенесення води.

Мала група, бойова група. Призначення, склад, варіанти дій. Розподіл обов'язків між військовослужбовцями та їх взаємодія у бойовій групі. Місце двійки (трійки) в бойовому порядку відділення в обороні та в наступі.

Взаємодії та порядок пересування у складі двійок, трійок.

Пересування у складі двійок у наступі та при відході.

Пересування у складі трійок у наступі, при відході та під час винесення пораненого.

Тема 3. Дії солдата у складі бойових груп, механізованого відділення

Знаннєвий та діяльнісний компонент

Учень (учениця):

вказує: завдання, прийоми і способи дій солдата на полі бою у складі бойової групи.

пояснює: дії солдата на полі бою у складі бойової групи.

називає склад бойової групи малі тактичні групи (до 8 чоловік).

розуміє обов'язки солдата в бою у складі бойової групи;

знає бойові порядки та їх використання під час руху; призначення, основні характеристики та порядок використання засобів аерозольного маскування;

виконує пересування на полі бою у колоні, шахматці, клині, ланцюзі у складі відділення та бойових груп в наступі, при фланговому русі, відході та під час винесення пораненого; знає та виконує порядок подолання інженерних загороджень.

Бойова група. Призначення та склад бойової групи (маневрена та вогнева) в залежності від бойових завдань та умов. Розподіл обов'язків між військовослужбовцями та їх взаємодія в бойовій групі.

Бойові порядки та їх використання під час руху. Взаємодії груп між собою; розподіл між групами секторів спостереження та ведення вогню.

Бойовий та похідний порядки відділення. Особливості формування бойової лінії відділення бойовими групами. Організація взаємодії груп у складі відділення.

Пересування в складі відділення в наступі, при відході; подолання інженерних загороджень та природних перешкод.

Пересування в групах у складі відділення в наступі, при фланговому русі, відході та під час винесення пораненого; подолання інженерних загороджень та природних перешкод.

Порядок дій бойових груп у складі відділення під час використання засобів аерозольного маскування та запально-димових патронів. Винесення та евакуація поранених бойовими групами; взаємодія груп.

Пункти збору (військовослужбовців, поранених, пошкодженої техніки).

Тема 5. Сучасні військові технології та засоби ураження

Знаннєвий компонент.

має уявлення: транспортні можливості спеціалізованих БПЛА. Системи управління та взаємодії. Кібербезпека. Системи переносу корисного навантаження.

розуміє: заходи безпеки для військовослужбовців при роботі з сучасними засобами ведення війни.

Транспортні можливості спеціалізованих БПЛА. Системи управління та взаємодії. Кібербезпека. Системи переносу корисного навантаження. Заходи безпеки для військовослужбовців при роботі з сучасними засобами ведення війни (БПЛА, засоби спостереження, контролю, взаємодії).

Розділ VI. Основи цивільного захисту

Тема 3. Попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів

Знаннєвий компонент.

називає основні види мінно-вибухових пристроїв, типи мінно-вибухових травм.

має уявлення про будову та принцип дії мінно-вибухових пристроїв.

застосовує алгоритм дій при виявленні мінно-вибухового пристрою

знає правила безпечної поведінки в умовах наявності мін та вибухонебезпечних предметів,

Наземні міни: загальний огляд, типи мін та спосіб ураження. Правила безпеки. Інші види загроз. Правила безпечної поведінки в умовах наявності мін та вибухонебезпечних предметів. Алгоритм дій при виявленні мінно-вибухового пристрою.

Типи мінно-вибухових травм та надання першої домедичної допомоги.

алгоритм надання домедичної допомоги в разі мінно-вибухової травми	
Тема 4. Ліквідація наслідків надзвичайної ситуації	
<p>Учень (учениця): характеризує порядок проведення рятувальних та інших невідкладних робіт; заходи забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт; заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт. називає послідовність виконання рятувальних та інших невідкладних робіт, способи рятування людей з-під завалів, з верхніх поверхів напівзруйнованих будівель з використанням табельних і підручних засобів</p> <p>знає: способи використання дронів при ліквідації наслідків НС та проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт.</p>	<p>Характеристика зон стихійного лиха (ураганів, затоплень, пожеж, хімічного, радіаційного та бактеріологічного зараження тощо). Сутність, зміст і послідовність виконання рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт.</p> <p>Розшук уражених у завалах, а також в будинках, які пошкоджені і горять. Способи рятування людей з-під завалів, з верхніх поверхів напівзруйнованих будівель з використанням табельних і підручних засобів. Рятування людей із завалених і пошкоджених захисних споруд.</p> <p>Застосування дронів при надзвичайних ситуаціях: розвідка, оцінка та прогнозування НС, планування рятувальних операцій; для пошуку людей та тварин, доставки необхідних речей для підтримання життєдіяльності населення.</p>
Розділ VII. Домедична допомога	
Тема 1. Базова підтримка життя	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає алгоритм дій з постраждалим без свідомості володіє основними правилами проведення реанімації. знає порядок проведення реанімації. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити непрямий масаж серця і штучне дихання знає правила користування автоматичним зовнішнім дефібрилятором. вміє розмістити постраждалого без свідомості у відновлювальну позицію</p> <p>Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час реанімаційних заходів.</p>	<p>Алгоритм дій при раптовій зупинці серця.</p> <p>Основні правила та порядок проведення реанімації.</p> <p>Звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів – западання язика, нижньої щелепи, слизу, води тощо – та відкриття верхніх дихальних шляхів (підняти підборіддя та висунути нижню щелепу) Штучне дихання – його різновиди, методика та техніка проведення штучної вентиляції легенів.</p> <p>Непрямий масаж серця, як спосіб відновлення діяльності серцево-судинної системи, методика його виконання.</p> <p>Застосування автоматичного зовнішнього дефібрилятора.</p> <p>Техніка проведення реанімаційних заходів одним та двома рятувальниками.</p>
Тема 2. Надання домедичної допомоги при кривотечах	

<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): знає: види кровотеч; основні принципи невідкладної допомоги дотримується правил особистої безпеки знає алгоритм дій при кровотечі вміє розпізнати кровотечу, що загрожує життю розуміє важливість негайної реакції на кровотечу, що загрожує життю знає способи зупинки кровотечі застосовує прямий тиск на рану володіє технікою накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. вміє проводити тампонування рани володіє методами виносу та переміщення поранених Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при кровотечах.</p>	<p>Види кровотеч. Ознаки життєзагрозливої зовнішньої кровотечі. Зупинка кровотеч, що загрожують життю. Алгоритм дій при кровотечі. Техніка застосування прямого тиску на рану Техніка накладання турнікета на верхні та нижні кінцівки. Техніка тампонування рани. Техніка накладання «давлячої» пов'язки. Техніка виносу поранених. Техніка накладання пов'язок на голову, передпліччя, ліктювий та плечовий суглоби, колінний та гомілковостопний суглоби.</p>
<p>Тема 3. Надання допомоги пораненим в умовах бойових дій</p>	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): розуміє особливості та відмінності надання допомоги в цивільних і тактичних умовах. розрізняє етапи надання домедичної допомоги. дотримується плану дій під час надання допомоги під активним вогнем супротивника. вміє розпізнати ознаки кровотечі, що загрожує життю. володіє методами виносу та переміщення поранених та вміє зупинити кровотечу, що загрожує життю, на етапі надання допомоги під активним вогнем противника. знає алгоритм дій на етапі допомоги в зоні тактичних умов. володіє технікою зупинки кровотеч, що загрожують життю. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити повний огляд грудної клітки та використовувати оклюзійні наклейки. вміє розпізнати ознаки напруженого пневмотораксу. розуміє необхідність виявлення та зупинки інших зовнішніх кровотеч. вміє розпізнати дві головні ознаки геморагічного шоку в пораненого.</p>	<p>Вступ до курсу тактичної медицини. Причини попереджуваних смертей при бойовій травмі. Етапи надання домедичної допомоги Надання допомоги на етапі під вогнем (CUF, Care Under Fire) План дій на етапі під вогнем. Техніка виносу пораненого з небезпечної зони Ознаки життєзагрозливої зовнішньої кровотечі. Застосування турнікетів для кінцівок. Само- і взаємодопомога Надання домедичної допомоги в зоні тактичних умов (TFC, Tactical Field Care) Послідовність дій за алгоритмом «MARCH». Загальні причини зміни стану свідомості. Вміст та умови використання засобів аптечки військової індивідуальної типу NATO/IFAK Зупинка кровотеч, що загрожують життю. Принцип тампонування ран. Використання рекомендованих гемостатичних засобів. Використання компресійної пов'язки. Прямий тиск на рану</p>

<p>вміє надати домедичну допомогу при переломах, опіках, відмороженнях.</p> <p>володіє технікою накладання шин.</p> <p>визначає необхідність прийому набору пігулок для пораненого.</p> <p>розуміє необхідність заходів з попередження гіпотермії.</p> <p>розуміє важливість заповнення документації пораненого та підготовки до евакуації.</p>	<p>Відновлення та забезпечення прохідності дихальних шляхів. Виведення нижньої щелепи. Безпечне введення носового (назофарингеального) повітропроводу. Визначення показань до проведення екстреного відновлення прохідності дихальних шляхів з допомогою хірургічного втручання (крікотиреотомії)</p> <p>Проникаючі поранення грудей. Огляд грудної клітки. Використання герметизуючих (оклюзійних) наклейок. Поранення легень. Напружений пневмоторакс</p> <p>Повний огляд пораненого, зупинка всіх інших видів зовнішніх кровотеч. Тактично значущі ознаки шоку в поранених</p> <p>Надання домедичної допомоги при переломах, опіках, відмороженнях, проникаючому пораненні ока. Накладання шин. Застосування жорсткого щитка при травмі ока. Загальновійський набір пігулок</p> <p>Попередження гіпотермії та виявлення ознак черепно-мозкової травми Підготовка до евакуації. Документація.</p>
--	---

НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВІ ЗБОРИ/ЗАНЯТТЯ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
Розділ III Стройова підготовка та прикладна фізична підготовка	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): характеризує особливості: бігу, подолання горизонтальних і вертикальних перешкод; має уявлення про техніку бігу по пересіченій місцевості долає перешкоди різними способами; Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час занять з військової та прикладної фізичної підготовки</p>	<p>Подолання єдиної смуги перешкод, природних (пристосованих) перешкод. Силкові вправи. Вправи з навантаженнями. Біг по пересіченій місцевості.</p>
Розділ IV. Вогнева підготовка	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця):</p>	<p>Основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі та під час</p>

<p>обґрунтовує основні правила стрільби; здійснює тренування у одноманітності прицілювання.</p> <p>здійснює вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання.</p> <p>виконує вправи стрільб, передбачених програмою; нормативи з вогневої підготовки (№ 1, 2, 3, 4, 5); початкову вправу стрільби з автомата бойовими патронами;</p> <p>дотримується правил безпеки під час стрільби.</p> <p>називає основні заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі та на військовому стрільбищі.</p> <p>пояснює заходи безпеки при проведенні стрільб в тирі.</p> <p>вказує організацію і порядок проведення стрільби з автомата.</p> <p>здійснює вибір цілі, прицілу та точки прицілювання.</p> <p>виконує підготовку упора, приготування до стрільби.</p> <p>називає дії під час приготування до стрільби.</p> <p>здійснює тренування в одноманітності прицілювання,</p> <p>розуміє вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання.</p> <p>називає умови виконання вправ стрільби з пневматичної гвинтівки.</p> <p>здійснює виконання вправ стрільби з пневматичної гвинтівки.</p> <p>узагальнює знання з будови автомата.</p> <p>бере участь в тренуванні стрільби з пневматичної гвинтівки.</p> <p>виконує: прийоми стрільби (вогневі тренування).</p> <p>вміє готуватися до стрільби з різних положень</p> <p>знає прийоми і правила стрільби із стрілецької зброї;</p> <p>визначає: вибір і зайняття місця для стрільби.</p> <p>вміє виконувати положення автоматника під час стрільби з місця і в русі в пішому порядку</p> <p>бере участь: у приготуванні до стрільби.</p> <p>Ціннісний компонент:</p> <p>дотримується правил безпеки при проведенні стрільби зі стрілецької зброї.</p>	<p>поводження з ручними осколковими гранатами. Організація і порядок проведення стрільби з автоматичної зброї.</p> <p>Вибір і зайняття положення для стрільби. Положення стрільця під час стрільби з місця (стоячи, з коліна, лежачи, сидячи), в русі в пішому порядку.</p> <p>Виконання початкової вправи стрільби з автоматичної зброї. Прийоми стрільб з автоматичної зброї (вогневі тренування). Виконання вправ стрільби з пневматичної гвинтівки.</p> <p>Прийоми та правила метання ручних осколкових гранат. Виконання вправи “Метання ручної осколкової гранати з місця із-за укриття”.</p>
--	---

Тема 4. Дії солдата в бою у складі малих тактичних груп

Знаннєвий та діяльнісний компонент

Учень (учениця):

характеризує дії відділення в обороні, наступі та в розвідувальному дозорі; дії солдата із початком вогневої підготовки в обороні, під час застосування зброї масового ураження;

розуміє дії з початком вогневої підготовки.

називає сторін горизонту за компасом, годинником сонцем, місцевими предметами.

володіє способами подолання місцевості з мінно-вибуховими загородженнями, дотримується при цьому правил безпеки; **виконує** дії солдата у наступі.

визначає азимут на місцевий предмет і напрямок руху за азимутом та зворотнім азимутом.

здійснює орієнтування на місцевості за картою під час руху. висування на рубіж атаки, наступ та відхід в складі бойової групи (відділення).

розуміє дії розвідувального дозору.

виконує дії дозорних під час огляду місцевості та місцевих предметів, споруд, дії по обладнанню та маскуванню вогневої позиції; веде спостереження, дії в засаді.

знає бойові порядки та їх використання під час руху, правила безпеки при використанні радіозв'язку.

вміє пересуватися у складі бойового підрозділу (механізованого відділення) в бойових порядках.

характеризує бойові та розвідувальні можливості КОТМ;

розуміє та характеризує функціональні завдання членів розрахунку КОТМ у залежності від типу бойового завдання;

називає етапи вильоту КОТМ для коригування вогню;

розуміє методику коригування вогню за допомогою КОТМ.

Діяльнісний компонент

Учень (учениця):

виконує:

Дії солдата в обороні. Вибір вогневої позиції, її інженерне обладнання та маскування.

Поняття про дії розвідувального дозору. Дії дозорних під час огляду місцевості та місцевих предметів, інженерних загороджень, мостів, різних перешкод. Дії в засаді. Ведення спостереження. Основи слідопитства.

Дії солдата в наступі. Способи подолання інженерних загороджень. Дії в опорному пункті противника. Дії в особливих умовах. Бій у місті, форсування водних перешкод.

Дії солдата при маневруванні в складі підрозділу. Бойові порядки та їх використання під час руху.

Визначення азимуту та зворотного азимуту та рух за ним. Прицілювання за азимутом. Складання опису місцевості. Орієнтування на місцевості за мапою (електронною мапою) під час руху. Вимірювання відстані парами кроків. Визначення координат об'єктів. Цілевказання. Евакуація поранених і пошкодженої бойової техніки.

Програмне забезпечення. Основи радіозв'язку, використання радіостанцій. Застосування терміналів супутникового зв'язку. Ударні БПЛА. Розвідка та коригування вогню за допомогою БПЛА. Квадрокоптери з обмеженими тактичними можливостями (КОТМ); розрахунок КОТМ: оператор та коректувальник, їхні функціональні завдання та взаємодія. Принципи використання, обслуговування та прийоми керування КОТМ. Коректування вогню за допомогою КОТМ.

<p>наземні імітаційні дії за інформацією від розрахунку квадрокоптера (ввідними вчителя); функції оператора надмалого квадрокоптера: маневрує за курсом та висотою за командами та ввідними (зліт та посадка можуть виконуватися в автоматичному режимі); функції коригувальника надмалого квадрокоптера: визначає та називає місцезнаходження предметів, виявлених під час польоту надмалого квадрокоптера.</p>	
Тема 6. озброєння та бойова техніка, дрони військової частини (підрозділу)	
<p>Знаннєвий компонент Учень (учениця): характеризує озброєння та бойову техніку військової частини; пояснює основи повсякденної життєдіяльності підрозділу (частини). має уявлення про Демонстрацію озброєння та бойової техніки в дії.</p>	<p>Ознайомлення з озброєнням та бойовою технікою військової частини (підрозділом), їх призначення, тактико-технічна характеристика.</p> <p>Демонстрація озброєння та бойової техніки в дії.</p> <p>*- при неможливості провести заняття у військовій частині, проводиться ознайомлення з роботою ТЦК та СП, інших збройних формувань.</p>
Розділ VII. Домедична допомога	
Тема 3. Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина)	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учениця (учень): вміє переводити пораненого в положення на боці (животі); володіє навичками зупинки кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок, за допомогою спеціальних джгутів.</p> <p>вміє застосувати на практиці різні способи транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях.</p>	<p>Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу. Алгоритм надання домедичної допомоги у секторі обстрілу. Зупинка кровотечі з ран шиї, тулуба, верхньої та нижньої кінцівок. (самодопомога-взаємодопомога). Зупинка кровотечі за допомогою спеціальних джгутів (самодопомога-взаємодопомога) Способи та правила транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях.</p>
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): виконує алгоритм первинного огляду пораненого; визначає ознаки життя; вміє накладати пов'язки на грудну клітку, голову, живіт, джгут на кінцівки; володіє навичками зупинки кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів та кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів</p>	<p>Надання допомоги в секторі тактичних умов.. Алгоритм з надання домедичної допомоги у секторі укриття. Первинний огляд пораненого, визначення ознак життя. Переведення в стабільне положення. Накладання пов'язки на грудну клітку, голову, живіт. Накладання турнікету (джгута) на кінцівки. Зупинка кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів (само- та взаємодопомога).</p>

Зупинка кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів (само-та взаємодопомога).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН № 2
вивчення предмета дівчатами (юнаками, які за станом здоров'я, релігійними
поглядами не вивчають основи військової справи)
1 рік (10 клас), 2 рік (11 клас)

№ з/п	Розділ, тема	К-сть годин на тиждень (1,5 год.)			К-сть годин на тиждень (2 год.)			Навчальні тренувальні заняття
		Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	Разом	1 рік (10 клас)	2 рік (11 клас)	
1	Вступ	1	1	-	1	1	-	
2	Система національної безпеки України.	1	1	-	1	1	-	
	Розділ I. Основи медичних знань і домедичної допомоги	51	38	7	66	49	11	6
1	Основи законодавства України щодо охорони здоров'я людини	2	2		2	2		
2	Загальні принципи надання домедичної допомоги. Використання дронів у медичних цілях та домедичній допомозі. Надання домедичної допомоги при раптовій зупинці серця.	10	9		13	12		1
3	Домедична допомоги при порушенні прохідності дихальних шляхів та інших невідкладних станах.	6	5		7	7		1
4	Загальні поняття про рани та травми. Механізм травми.	6	6		8	8		
5	Надання домедичної допомоги при пораненні. Способи зупинки кровотеч.	10	8		13	11		2
6	Домедична допомога при травмах окремих анатомічних ділянок.	10	8		13	11		2
7	Домедична допомога при опіках, тепловому та сонячному ударі,	4		4	7		7	

	обмороженні, електротравмах, утопленні.							
8	Отруєння. Домедична допомога при отруєннях, укусах комах, змій та диких тварин.	3		3	4		4	
	Розділ II. Основи цивільного захисту	15	12	3	22	16	6	-
1	Нормативно-правова база цивільного захисту	1	1		1	1		
2	Надзвичайні ситуації мирного та воєнного часу, загроза їх виникнення	3	3		4	4		
3	Основи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації. Сучасні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях.	6	6		8	8		
4	Попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів.	3	2	1	6	3	3	-
5	Ліквідація наслідків надзвичайної ситуації. Використання дронів.	2	-	2	3	-	3	-
	Розділ III. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про захист цивільного населення	3	-	3	4	-	4	-
1	Основні положення МГП	1	-	1	1	-	1	-
2	Застосування МГП	1	-	1	1	-	1	-
3	Засоби і методи ведення воєнних дій	1		1	2		2	
	Розділ IV. Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина)	32	-	22	43	-	33	10
1	Основні принципи надання домедичної допомоги в умовах бойових дій.	2	-	2	4	-	4	
2	Надання допомоги на етапі під вогнем. Використання дронів при наданні допомоги під вогнем.	10	-	7	14		11	3

3	Надання допомоги в зоні тактичних умов та евакуації. Використання дронів при наданні допомоги в зоні тактичних умов та евакуації.	20	-	13	25		18	7
	Контроль практичних навичок	2			2			2
	Разом	105	52	35	140	70	52	18

Орієнтовний план проведення навчально-тренувальних занять

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин	1 день	2 День	3 день
1	Основи медичних знань і допомоги	5	5		
2	Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина)	11		6	5
3	Контроль практичних навичок	2	1		1
	Всього:	18	6	6	6

**10-й клас
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН № 2
Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів**

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
Вступне заняття	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): розуміє роль і місце військово-патріотичного виховання у системі патріотичного виховання молоді; характеризує вимоги Конституції України щодо захисту Вітчизни, свої обов'язки у разі виникнення загрози суверенітету та територіальної цілісності України, поняття національної безпеки держави; визначає основні поняття з військової справи, основ цивільного захисту, психологічної та медико-санітарної підготовки; володіє змістом програми предмета «Захист України», завданням кожного розділу; виконує обов'язки та правила поведінки.	Військово-патріотичне виховання – складова патріотичного виховання молоді. Поняття національної безпеки держави. Розвиток національних Збройних Сил та інших військових формувань України - необхідна умова забезпечення могутності української держави. Підготовка до захисту України - обов'язок кожного громадянина. Зміст програми предмета «Захист України», завдання кожного розділу, порядок проведення занять. Обов'язки та правила поведінки учнів на уроках.
Система національної безпеки України	

<p>Знаннєвий компонент характеризує механізми і моделі системи світової колективної безпеки визначає: основні положення Воєнної доктрини України та Стратегії національної безпеки України розуміє проблематику національних інтересів та загрози українській державі; доцільність військового співробітництва з метою досягнення безпеки країни; готовність Збройних Сил України до сучасних воєнних загроз та викликів та в умовах «гібридної війни». характеризує формати відносин Україна - НАТО та структурами європейської системи колективної безпеки. розуміє перспективи та переваги вступу України в НАТО називає ключові компоненти національного спротиву має уявлення про методи протидії дезінформації щодо військових злочинів, військових здобутків противника, небезпеки техногенних і природних катастроф. знає алгоритм дій у разі втрати мобільного та інтернет зв'язку.</p>	<p>Система світової колективної безпеки. Поняття національної безпеки держави. Система національної безпеки України. Поняття «гібридна війна». Національні інтереси України та загрози національній безпеці. Воєнна доктрина України Формати відносин Україна – НАТО та зі структурами європейської системи колективної безпеки. Перспективи вступу України в НАТО. Правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення. Інформаційна безпека.</p> <p>Основні напрямки військово-професійної орієнтації учнів.</p>
---	---

Розділ І. Основи медичних знань і домедичної допомоги

Тема 1. Основи законодавства України щодо охорони здоров'я людини

<p>Знаннєвий компонент Учениця (учень): називає основні документи щодо захисту життя і здоров'я людини в Україні; обґрунтовує правові, організаційні та соціально-економічні засади охорони здоров'я в Україні; характеризує стан здоров'я людей в Україні; розуміє основні принципи охорони здоров'я України.</p>	<p>Основні документи нормативно-правової бази щодо захисту життя і здоров'я людини в Україні. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Закон України «Про екстрену медичну допомогу». Аналіз стану здоров'я людей в Україні. Основні принципи охорони здоров'я України.</p>
---	--

Тема 2. Надання домедичної допомоги при раптовій зупинці серця

<p>Знаннєвий і діяльнісний компонент Учениця (учень): знає алгоритм дій з постраждалим без свідомості має уявлення про використання дронів у медичних цілях та домедичній допомозі. знає правила швидкого визначення зупинки серця володіє основними правилами проведення реанімації знає порядок проведення реанімації. володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів вміє проводити непрямий масаж серця і штучне дихання</p>	<p>Загальні принципи надання домедичної допомоги у разі невідкладних станів. Визначення, усунення та запобігання головних факторів, які загрожують життю постраждалого та оточуючих. Використання дронів при наданні домедичної допомоги - СЛР (доставка дефібрилятора, медикаментів). Пріоритети та правила поведінки при наданні допомоги. Первинний огляд.</p>
---	---

<p>знає як користуватись автоматичним зовнішнім дефібрилятором.</p> <p>вміє розмістити постраждалого без свідомості у відновлювальну позицію</p> <p>Ціннісний компонент дотримується правил безпеки під час реанімаційних заходів.</p>	<p>Рятувальний ланцюжок при раптовій зупинці серця. Алгоритм дій проведення серцево-легеневої реанімації.</p> <p>Правила виклику бригади екстреної медичної допомоги</p> <p>Основні правила та порядок проведення реанімації.</p> <p>Звільнення дихальних шляхів від сторонніх предметів – западання язика, нижньої щелепи, слизу, води тощо – та відкриття верхніх дихальних шляхів (підняти підборіддя та висунути нижню щелепу).</p> <p>Штучне дихання – його різновиди, методика та техніка проведення штучної вентиляції легенів.</p> <p>Непрямий масаж серця, як спосіб відновлення діяльності серцево-судинної системи, методика його виконання.</p> <p>Застосування автоматичного зовнішнього дефібрилятора.</p> <p>Техніка проведення реанімаційних заходів одним та двома рятувальниками.</p>
<p align="center">Тема 3. Домедична допомоги при порушенні прохідності дихальних шляхів та інших невідкладних станах</p>	
<p>Знаннєвий і діяльнісний компонент Учениця (учень): проводить швидку оцінку ознак порушення прохідності дихальних шляхів; розуміє відмінність між повною та неповною непрохідністю дихальних шляхів; володіє методами відновлення прохідності дихальних шляхів; проводить відновлення прохідності дихальних шляхів за допомогою прийому Хеймліка; знає правила надання допомоги постраждалим при втраті свідомості; знає правила надання допомоги постраждалим при різкому погіршенні стану; знає правила надання допомоги постраждалим при судомах.</p> <p>Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при відновленні прохідності дихальних шляхів.</p>	<p>Невідкладні стани. Домедична допомога при невідкладних станах різноманітних соматичних захворювань.</p> <p>Причини порушення прохідності дихальних шляхів.</p> <p>Основні прояви повної та неповної непрохідності верхніх дихальних шляхів. Алгоритм відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів. Прийом Хеймліка.</p> <p>Алгоритм надання допомоги при втраті свідомості.</p> <p>Основні причини виникнення судом, прояви, послідовність надання домедичної допомоги.</p>
<p align="center">Тема 4. Загальні поняття про травми та рани. Механізм травми.</p>	
<p>Знаннєвий і діяльнісний компонент Учениця (учень): пояснює термін травма;</p>	<p>Поняття про травму. Види та класифікація травм.</p>

<p>називає основні типи травм при дорожньо-транспортних пригодах; пояснює особливості травм при падінні; називає основні травми у пішохода, велосипедиста, мотоцикліста, водія та пасажирів автомобіля; характеризує тупу та проникаючу травму, їх основні відмінності; називає основні ознаки травм окремих анатомічних ділянок; розуміє вплив факторів при мінно-вибуховій травмі; знає основні правила поведінки при виявленні потенційно небезпечних предметів.</p>	<p>Поняття про рани: види, ускладнення та їх профілактика. Типи травм при дорожньо-транспортних пригодах та падінні з висоти. Поняття про тупу та проникаючу травму. Вплив мінно-вибухової травми на організм людини. Правила поведінки при знаходженні у потенційно небезпечному місці та при виявленні небезпечних предметів. Основні ознаки травм голови. Основні ознаки травм грудної клітки. Основні ознаки травм живота. Основні ознаки травм скелетно-м'язової системи.</p>
--	---

Тема 5. Надання домедичної допомоги при кровотечах

<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учениця (учень): знає види кровотеч; основні принципи невідкладної допомоги дотримується правил особистої безпеки знає алгоритм дій при кровотечі вміє розпізнати кровотечу, що загрожує життю розуміє важливість негайної реакції на кровотечу, що загрожує життю знає способи зупинки кровотечі застосовує прямий тиск на рану володіє технікою накладання турнікета(джгута) на верхні та нижні кінцівки. вміє проводити тампонування рани, здійснювати перев'язку при пораненні різних частин тіла. володіє методами виносу та переміщення поранених</p> <p>Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при кровотечах.</p>	<p>Види кровотеч. Ознаки та швидке розпізнавання загрозової для життя кровотечі. Алгоритм дій при кровотечі. Само - та взаємодопомога при кровотечі. Техніка застосування прямого тиску на рану Техніка накладання турнікета(джгута) на верхні та нижні кінцівки. Техніка тампонування рани. Техніка накладання компресійної пов'язки. Особливості перев'язки ран при пораненні різних частин тіла. Тренування у наданні допомоги при різноманітних пораненнях. Вміст та умови використання аптечки невідкладної допомоги, автомобільної тощо.</p>
---	---

Тема 6. Домедична допомога при травмах окремих анатомічних ділянок

<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учениця (учень): класифікує переломи та вивихи; застосовує способи накладання шини з підручного матеріалу; вміє проводити транспортну іммобілізацію кінцівок з допомогою косинок, накладати шини типу Крамера та Sam Splint надає домедичну допомогу при переломах та вивихах; надає домедичну допомогу при травмі голови; вміє виявляти основні прояви у постраждалого травми хребта;</p>	<p>Поняття про переломи кісток, їх класифікація. Ознаки переломів. Вивихи суглобів, їх класифікація. Ознаки вивихів. Порядок надання домедичної допомоги при переломах і вивихах. Особливості накладання шин на верхню та нижню кінцівки. Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі голови. Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі хребта.</p>
---	--

<p>надає домедичну допомогу при травмі грудної клітки; надає домедичну допомогу при травмі живота; знає особливості надання допомоги при травмі очей; знає особливості надання допомоги при знаходженні сторонніх тіл в рані. Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки під час надання домедичної допомоги при травмах окремих ділянок.</p>	<p>Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі грудної клітки. Алгоритм надання домедичної допомоги при травмі живота. Порядок надання допомоги при травмі очей. Тренування у наданні допомоги при переломах.</p>
Розділ II. Основи цивільного захисту	
Тема 1. Нормативно-правова база цивільного захисту	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): називає основні положення нормативно-правової бази цивільного захисту та міжнародні розпізнавальні знаки; складові єдиної державної системи цивільного захисту пояснює важливість знань основ цивільного захисту.</p>	<p>Єдина державна система цивільного захисту та її складові. Законодавче та нормативно-правове забезпечення її функціонування.</p>
Тема 2. Надзвичайні ситуації природного, техногенного характеру, воєнні та соціальні	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): характеризує причини виникнення надзвичайних ситуацій, їх вплив на безпеку життєдіяльності людини та довкілля небезпечних ситуацій у військовий час. називає види; загальні ознаки та рівні надзвичайних ситуацій; джерела небезпечних ситуацій у воєнний час. оцінює обстановку при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій, визначає заходи, щодо попередження соціальних надзвичайних ситуацій; наводить приклади виникнення і впливу надзвичайних ситуацій в Україні та за її межами; потенційно небезпечних об'єктів міста (району) пояснює наслідки руйнування радіаційно- та хімічнонебезпечних об'єктів, негативний вплив надзвичайних ситуацій на життєдіяльність людини та довкілля; дотримується правил безпечної поведінки при впливі факторів надзвичайних ситуацій знає способи використання дронів у надзвичайних ситуаціях.</p>	<p>Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій. Загальні ознаки надзвичайних ситуацій. Джерела небезпечних ситуацій у військовий час. Надзвичайні ситуації, які характерні для регіону, їх наслідки для життєдіяльності населення та суб'єктів господарювання. Потенційно небезпечні об'єкти міста (району). Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій. Застосування дронів при надзвичайних ситуаціях: розвідка, оцінка та прогнозування НС, планування рятувальних операцій; для пошуку людей та тварин, доставки необхідних речей для підтримання життєдіяльності населення.</p>
Тема 3. Основи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації. Основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях	
<p>Знаннєвий компонент Учень (учениця): характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, призначення та будову основних засобів індивідуального захисту органів</p>	<p>Основні принципи щодо захисту населення. Підготовка на випадок виникнення надзвичайних ситуацій. План дій у разі виникнення надзвичайних</p>

<p>дихання та шкіри, сигнали і порядок оповіщення населення про виникнення надзвичайних ситуацій і порядок дій при цьому, способи проведення евакуації населення;</p> <p>знає порядок підготовки засобів індивідуального захисту органів дихання та шкірних покривів; порядок одягання та зняття захисного загальновійськового комплекту після виходу із зараженої зони; алгоритм дій у разі виникнення надзвичайної ситуації; алгоритм дій в разі хімічної атаки або надзвичайної ситуації на хімічному об'єкті при ураженні аміаком, оксидами азоту, фосфіном, фосгеном, хлором, хлоридом водню, при застосуванні сильнодіючих отруйних речовин та біологічних препаратів; алгоритм дій та застережні заходи при застосуванні білого фосфору. Алгоритм дій у разі обвалу будівлі, пожежі, артобстрілу, в натовпі, якщо стали заручником, в разі терористичного акту, перестрілки, захоплення транспорту. Порядок дій та правила поведінки під час виходу із зони бойових дій.</p> <p>вміє користуватися основними засобами індивідуального захисту органів дихання та шкіри.</p> <p>розрізняє різні прояви страху, їх ознаки</p> <p>називає основні фізіологічні та психологічні ознаки страху, бойового стресу, рівні за інтенсивністю.</p> <p>вміє застосовувати 5-6 вправ на подолання різних проявів при панічному нападі, тривозі, істериці, ступорі, апатії, проявах гніву, злості, агресії</p> <p>класифікує обладнання та пояснює порядок використання інженерних споруд для захисту населення;</p> <p>характеризує основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях, способи проведення евакуації населення;</p> <p>вміє користуватися медичними засобами захисту (аптечка індивідуальна)</p> <p>пояснює правила безпеки під час захисту населення в надзвичайних ситуаціях,</p> <p>характеризує способи проведення евакуації населення;</p> <p>виконує алгоритм підготовки населення до евакуаційних заходів та розміщення населення.</p>	<p>ситуацій. Вживальницький запас. Вміст та складання тривожної валізи на випадок термінової евакуації або переходу до захисних споруд. Види, місцезнаходження, обладнання укриттів, сховищ, бомбосховищ.</p> <p>Повідомлення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій та інформування населення про наявну обстановку. Засоби індивідуального та колективного захисту. Застосування засобів індивідуального захисту.</p> <p>Медичний, радіаційний та хімічний захист, евакуація населення з небезпечних районів. Способи визначення рівня ураження навколишнього середовища, продуктів харчування та води радіоактивними, отруйними, сильнодіючими отруйними речовинами та біологічними препаратами.</p> <p>Порядок дій в умовах особливого періоду, під час артилерійського обстрілу, у натовпі, у разі виявленні підозрілого предмету, виходу із зони бойових дій.</p> <p>Види терористичних проявів та способи дій терористів. Захист від терористичних проявів та дії населення в умовах надзвичайних ситуацій, пов'язаних з можливими терористичними проявами. Дії в разі терористичного акту, перестрілки, захоплення транспорту.</p> <p>Психологічна стійкість та саморегуляція під час надзвичайних ситуацій. Само- та взаємодопомога при панічному нападі, тривозі, істериці, ступорі, апатії, проявах гніву, злості, агресії.</p>
<p>Тема 4. Попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів.</p>	
<p>Знансвий та діяльнісний компонент</p> <p>Учень (учениця):</p> <p>розуміє вплив мін та вибухонебезпечних предметів (ВНП) на людину, сім'ю та суспільство,</p> <p>називає складові протимінної діяльності; основні положення нормативно-правової бази протимінної діяльності в Україні</p>	<p>Вплив мін та вибухонебезпечних предметів (ВНП) на людину, сім'ю та суспільство.</p> <p>Протимінна діяльність та її складові.</p> <p>Міжнародні стандарти та нормативно-правова база протимінної діяльності в Україні.</p>

<p>має уявлення про національний та міжнародні стандарти протимінної діяльності, Міжнародні Конвенції щодо зменшення загрози для мирного населення від мін та ВНП.</p> <p>Знає можливі види загроз для цивільного населення під час воєнних конфліктів та ступені їх ризику.</p> <p>Має навички правильної поведінки в умовах наявності різних загроз з боку мін і ВНП</p> <p>Вміє розрізняти небезпечні території за їхніми ознаками.</p>	<p>Ознаки небезпечних територій (районів) та їх системи позначення (маркування).</p>
--	--

11-й клас
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН № 2
Зміст навчального матеріалу та очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
Розділ III. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про захист цивільного населення	
Тема 1. Основні положення МГП	
<p>Знаннєвий компонент Учениця (учень): характеризує принципи і норми МГП; знає Женевські конвенції та Додаткові протоколи до них; розуміє відмінність МГП від права людини.</p>	<p>Історія виникнення МГП як галузі міжнародного публічного права. Призначення, сфера застосування МГП. Відмінність МГП від права людини. Принципи і норми МГП щодо захисту життя, інших прав цивільних осіб, захисту жертв збройних конфліктів. Женевські Конвенції 1949 року і Додаткові протоколи до них 1977 року – основні нормативно-правові акти МГП.</p>
Тема 2. Застосування МГП	
<p>Знаннєвий компонент Учениця (учень): називає особи та розпізнає об'єкти, які знаходяться під захистом МГП; знає норми Женевських конвенцій про захист жертв війни; характеризує міжнародні розпізнавальні знаки.</p>	<p>Захист цивільного населення, природного середовища та установок і споруд, які знаходяться захистом МГП. Спеціальний захист окремих категорій цивільного населення: захист жінок у випадку збройного конфлікту. Захист жертв війни – поранених, хворих і осіб, які зазнали аварії корабля.</p> <p>Захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту.</p>
Тема 3. Засоби і методи ведення воєнних дій	
<p>Знаннєвий компонент Учениця (учень): обґрунтовує необхідність правил ведення збройного конфлікту; характеризує заборонені засоби та методи ведення воєнних дій;</p>	<p>Засоби ведення воєнних дій, що заборонені нормами МГП: конкретні види звичайної зброї невибіркової дії і зброї, що спричиняє надмірні страждання й ушкодження. Заборонені методи (способи) воєнних дій у</p>

<p>називає умови відповідальності держав і фізичних осіб порушення міжнародного гуманітарного права.</p>	<p>збройних конфліктах. Відповідальність держав і фізичних осіб за порушення міжнародного гуманітарного права.</p>
<p>Розділ I. Основи медичних знань і домедичної допомоги</p>	
<p>Тема 7. Домедична допомога при опіках, тепловому та сонячному ударі, обмороженні, електротравмах, утопленні</p>	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учениця (учень): класифікує опіки; характеризує опіки; називає порушення в організмі людини від дії електричного струму чи блискавки; називає ускладнення опіків; пояснює способи профілактики сонячного удару, відмороження та ураження електричним струмом; розуміє періоди обмороження та стадії загального замерзання тіла; розрізняє відмінність між ураженнями електричним струмом і блискавкою; надає домедичну допомогу при тепловому та сонячному ударі, діях низьких температур, ураженні електричним струмом; застосовує способи накладання пов'язок при опіках та відмороженнях; пояснює особливості надання допомоги при утопленні.</p>	<p>Поняття про опіки. Характеристика термічних та хімічних опіків. Домедична допомога при термічних та хімічних опіках.</p> <p>Тепловий та сонячний удар, причини їх виникнення та симптоми розвитку. Домедична допомога при тепловому та сонячному ударах.</p> <p>Обмороження та його періоди. Класифікація обмороження. Домедична допомога при обмороженнях.</p> <p>Дія електричного струму на організм людини. Електротравма. Надання домедичної допомоги при ураженні електричним струмом.</p> <p>Ураження блискавкою. Домедична допомога при ураженні блискавкою, Правила безпеки під час допомоги при ураженні електричним струмом і блискавкою.</p> <p>Домедична допомога постраждалому при утопленні.</p>
<p>Тема 8. Отруєння. Домедична допомога при отруєннях, укусах комах, змій та диких тварин</p>	
<p>Знаннєвий та діяльнісний компонент Учениця (учень): класифікує отруєння організму людини; наводить приклади згубного впливу отруйних речовин на організм людини; характеризує профілактичні заходи отруєння хімічними речовинами, продуктами харчування тваринного та рослинного походження; знає характеристику отруйних речовин хімічної зброї, знає їх дію на організм людини; надає домедичну допомогу ураженнях небезпечними хімічними речовинами; володіє навичками надання домедичної допомоги при отруєнні невідомою речовиною; пояснює особливості укусів отруйних комах; називає симптоми загального отруєння від укусу змій; пояснює особливості укусів диких тварин.</p>	<p>Поняття про отруту і отруєння. Причини та способи потрапляння отрути до організму, шляхи її виведення. Основні ознаки та класифікація отруєнь. Характеристика побутових і виробничих отруєнь. Загальні принципи надання домедичної допомоги при отруєнні.</p> <p>Особливості функціонального отруєння нейротропними препаратами, алкоголем та ніотином.</p> <p>Отруєння речовинами, що є хімічною зброєю. Заходи безпеки під час надання домедичної допомоги.</p> <p>Отруйні комахи та наслідки їх укусів. Клінічна картина дії отрути комах.</p> <p>Укуси отруйних змій. Симптоми загального отруєння від укусу змій. Домедична допомога.</p>

	Укуси диких тварин, особливості надання домедичної допомоги.
Розділ II. Основи цивільного захисту	
Тема 3. Попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів	
<p>Знаннєвий компонент. називає основні види мінно-вибухових пристроїв, типи мінно-вибухових травм. має уявлення про будову та принцип дії мінно-вибухових пристроїв. застосовує алгоритм дій при виявленні мінно-вибухового пристрою знає правила безпечної поведінки в умовах наявності мін та вибухонебезпечних предметів, алгоритм надання домедичної допомоги в разі мінно-вибухової травми</p>	<p>Наземні міни: загальний огляд, типи мін та спосіб ураження. Правила безпеки. Інші види загроз. Правила безпечної поведінки в умовах наявності мін та вибухонебезпечних предметів. Алгоритм дій при виявленні мінно-вибухового пристрою. Типи мінно-вибухових травм та надання першої домедичної допомоги.</p>
Тема 4. Ліквідація наслідків надзвичайної ситуації	
<p>Учень (учениця): характеризує порядок проведення рятувальних та інших невідкладних робіт; заходи забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт; заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт. називає послідовність виконання рятувальних та інших невідкладних робіт, способи рятування людей з-під завалів, з верхніх поверхів напівзруйнованих будівель з використанням табельних і підручних засобів</p>	<p>Характеристика зон стихійного лиха (ураганів, затоплень, пожеж, хімічного, радіаційного та бактеріологічного зараження тощо). Сутність, зміст і послідовність виконання рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт. Розшук уражених у завалах, а також в будинках, які пошкоджені і горять. Способи рятування людей з-під завалів, з верхніх поверхів напівзруйнованих будівель з використанням табельних і підручних засобів. Рятування людей із завалених і пошкоджених захисних споруд.</p>
Розділ IV. Домедична допомога в бойових умовах	
Тема 1. Основні принципи надання домедичної допомоги в умовах бойових дій. Тактична медицина	
<p>Знаннєвий компонент Учениця (учень): знає вміст індивідуальної військової аптечки. розуміє причини превентивних смертей, особливості та відмінності надання допомоги в цивільних і тактичних умовах. розрізняє етапи надання допомоги в умовах бойових дій.</p>	<p>Вступ до курсу тактичної медицини. Причини превентивних смертей при бойовій травмі. Вміст індивідуальної військової аптечки. Етапи надання домедичної допомоги.</p>
Тема 2. Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу	
Знаннєвий та діяльнісний компонент	

<p>Учениця (учень): дотримується плану дій під час надання допомоги під активним вогнем супротивника.</p> <p>вміє розпізнати ознаки кровотечі, що загрожує життю.</p> <p>розуміє ефективність та важливість застосування дронів при наданні віддаленої (дистанційної) допомоги потерпілому.</p> <p>володіє методами виносу та переміщення поранених та вміє зупинити кровотечу, що загрожує життю, на етапі надання допомоги під активним вогнем противника.</p>	<p>Надання допомоги на етапі під вогнем (CUF, Care Under Fire)</p> <p>Застосування наземних та повітряних дронів для дистанційної оцінки стану потерпілого, отримання життєво важливої допомоги (медичних засобів, інформаційної чи психологічної допомоги), пошуку та евакуації пораненого.</p> <p>План дій на етапі під вогнем. Техніка виносу пораненого з небезпечної зони</p> <p>Ознаки життєзагрозової зовнішньої кровотечі.</p> <p>Застосування турнікетів(джгутів) для кінцівок. Само- і взаємодопомога</p>
<p>Тема 3. Надання допомоги в зоні тактичних умов</p>	
<p>Знаний та діяльний компонент</p> <p>Учениця (учень): знає алгоритм дій на етапі допомоги в зоні тактичних умов.</p> <p>розуміє важливість використання дронів для надання швидкої та якісної допомоги.</p> <p>володіє технікою зупинки кровотеч, що загрожують життю.</p> <p>володіє маніпуляціями відновлення прохідності верхніх дихальних шляхів</p> <p>вміє проводити повний огляд грудної клітки та використовувати оклюзійні наклейки.</p> <p>вміє розпізнати ознаки напруженого пневмотораксу.</p> <p>розуміє необхідність виявлення та зупинки інших зовнішніх кровотеч.</p> <p>вміє розпізнати дві головні ознаки геморагічного шоку в пораненого.</p> <p>володіє технікою накладання шин та застосування жорсткого щитка при травмі ока.</p> <p>визначає необхідність прийому набору пігулок для пораненого.</p> <p>розуміє необхідність заходів з попередження гіпотермії.</p> <p>вміє розпізнати ознаки черепно-мозкової травми.</p> <p>розуміє важливість заповнення документації пораненого та підготовки до евакуації.</p>	<p>Надання домедичної допомоги в зоні тактичних умов (TFC, Tactical Field Care).</p> <p>Використання в даній зоні наземних та повітряних дронів для надання медичної підтримки, дозабезпечення медикаментами та евакуації.</p> <p>Послідовність дій за алгоритмом “MARCH”. Загальні причини зміни стану свідомості.</p> <p>Зупинка кровотеч, що загрожують життю. Принцип тампонування ран. Використання рекомендованих гемостатичних засобів. Використання компресійної пов’язки. Прямий тиск на рану.</p> <p>Відновлення та забезпечення прохідності дихальних шляхів. Виведення нижньої щелепи. Безпечне введення носового (назофарингеального) повітроводу.</p> <p>Проникаючі поранення грудей. Огляд грудної клітки. Використання герметизуючих (оклюзійних) наклейок. Поранення легень. Напружений пневмоторакс: ознаки; допомога.</p> <p>Повний огляд пораненого, зупинка всіх інших видів зовнішніх кровотеч. Тактично значущі ознаки шоку в поранених.</p> <p>Надання домедичної допомоги при переломах, опіках, відмороженнях, проникаючому пораненні ока. Накладання шин. Застосування жорсткого щитка при травмі ока. Загальновійськовий набір пігулок</p>

	<p>Попередження гіпотермії та виявлення ознак черепно-мозкової травми.</p> <p>Вміст та умови використання аптечки військової індивідуальної типу НАТО/ІФАК. Підготовка до евакуації. Документація.</p>
--	--

НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНІ ЗАНЯТТЯ	
Розділ 1. Основи медичних знань і домедичної допомоги	
Тема 2. Надання домедичної допомоги при раптовій зупинці серця	
<p>Діяльнісний компонент Учениця (учень): знає алгоритм надання допомоги при раптовій зупинці серця; вміє визначати наявність дихання; володіє навичками проведення штучного дихання та зовнішнього масажу серця; вміє використовувати автоматичний дефібрилятор при проведенні серцево-легеневої реанімації.</p>	<p>Особливості підтвердження зупинки серця. Алгоритм проведення серцево-легеневої реанімації. Алгоритм проведення серцево-легеневої реанімації з використанням автоматичного дефібрилятора. Штучне дихання. Зовнішній масаж серця. Засоби, які використовуються при проведенні серцево-легеневої реанімації. Надання постраждалому стабільного положення на боці.</p>
Тема 3. Домедична допомога при порушенні прохідності дихальних шляхів та інших невідкладних станах	
<p>Діяльнісний компонент Учениця (учень): вміє застосовувати на практиці методи відновлення прохідності дихальних шляхів за допомогою прийому Хеймліка.</p>	<p>Прийом Хеймліка, особливості застосування.</p>
Тема 5. Надання домедичної допомоги при кровотечах	
<p>Діяльнісний компонент Учениця (учень): знає ознаки різних видів кровотеч; вміє застосовувати кровоспинні джгути для зупинки масивної кровотечі; вміє тампонувати рани при вузлових кровотечах; знає особливості використання гемостатиків.</p>	<p>Способи зупинки зовнішніх кровотеч. Зупинка життєзагрозової кровотечі з кінцівок і вузлової кровотечі. Місця затискання артерій. Порядок застосування турнікета (джгута) для зупинки крові. Тампонування ран при вузловій кровотечі. Способи самопомоги при зовнішніх кровотечах.</p>
Тема 6. Домедична допомога при травмах окремих анатомічних ділянок	
<p>Діяльнісний компонент Учениця (учень):</p>	

<p>застосовує способи накладання шини з підручного матеріалу; вміє накладати шини на верхню та нижню кінцівки; надає домедичну допомогу при переломах та вивихах; вміє накладати пов'язки на рани грудної клітки; вміє накладати пов'язки на рани живота.</p>	<p>Заходи домедичної допомоги при переломах і вивихах. Особливості накладання шин на верхню та нижню кінцівки. Особливості накладання пов'язок на рани живота. Особливості накладання пов'язок на рани грудної клітки. Особливості переміщення постраждалих з травмами.</p>
<p>Контроль практичних навичок</p>	
<p>Розділ 4. Домедична допомога в бойових умовах</p>	
<p>Тема 2. Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу</p>	
<p>Діяльнісний компонент Учениця (учень): вміє переводити пораненого в положення на боці (животі); володіє навичками зупинки кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок, за допомогою спеціальних джгутів.</p>	<p>Алгоритм з надання домедичної допомоги у секторі обстрілу. Переведення пораненого в положення на боці (животі). Зупинка кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок. Зупинка кровотечі з ран верхньої та нижньої кінцівок (само- та взаємодопомога). Зупинка кровотечі за допомогою спеціальних турнікетів (джгутів) (само- та взаємодопомога).</p>
<p>Тема 3. Надання допомоги в зоні тактичних умов</p>	
<p>Діяльнісний компонент Учениця (учень): вміє застосувати на практиці різні способи транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях; виконує алгоритм первинного огляду пораненого; визначає ознаки життя; вміє накладати пов'язки на грудну клітку, голову, живіт, турнікет(джгут) на кінцівки; володіє навичками зупинки кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів та кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів</p>	<p>Способи та правила транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях: перенесенням на руках, на плечах, на спині, з використанням носильних лямок і підручних засобів, на санітарних ношах. Алгоритм з надання домедичної допомоги у секторі укриття (алгоритм «MARCH»). Первинний огляд пораненого, визначення ознак життя. Накладання турнікета (джгута) на кінцівки Зупинка кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів (само- та взаємодопомога). Зупинка кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів (само-та взаємодопомога). Переведення в стабільне положення. Накладання пов'язки на грудну клітку, голову, живіт..</p>
<p>Контроль практичних навичок</p>	

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів

1. Види оцінювання.

Основними видами оцінювання є: поточне; тематичне; підсумкове за семестр навчально-польові збори/заняття, навчально-тренувальні заняття, річна.

Поточне оцінювання здійснюється на всіх етапах навчальної діяльності у формах: опитування учнів на предмет засвоєння навчального матеріалу; тестового контролю; виконання учнями нормативних прийомів і вправ, письмових робіт; створення навчальних комп'ютерних (та іншого виду) моделей бойових дій і надзвичайних ситуацій, навчальних макетів (мішеней). Необхідність поточного оцінювання визначає викладач.

Тематичне оцінювання є обов'язковим для кожного розділу, оскільки основною структурною одиницею предмета є тема. Оцінка за тему виставляється шляхом узагальнення поточних оцінок за тему з урахуванням оцінок за виконання алгоритмів дій, нормативних прийомів і вправ, письмових робіт, за створені навчальні моделі (макети).

2. Індивідуальна оцінка.

Рівень компетентності	Бали	Критерії оцінювання якості знань, умінь і навичок учнів
1	2	3
I. Початковий рівень	1	Учень (учениця) може розрізнити об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи. Володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що відтворюються учнем окремими словами чи реченнями з постійною допомогою викладача, виконує лише фрагменти практичних завдань
	2	Учень (учениця) фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про об'єкт вивчення, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні, має елементарні навички, практичні завдання виконує лише з допомогою викладача
	3	Учень (учениця) відтворює менше половини навчального матеріалу, за допомогою викладача виконує елементарні завдання, розрізняє елементи техніки виконання нормативних вимог і здатний виконати незначну їх частину
II. Середній рівень	4	Учень (учениця) знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворювати його не в повному обсязі відповідно до тексту підручника або пояснення викладача
	5	Учень (учениця) розуміє основний навчальний матеріал, здатний дати визначення понять, але допускає помилки. За допомогою викладача може логічно відтворювати значну його частину
	6	Учень (учениця) виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, відповіді його правильні, він може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, за допомогою викладача може його аналізувати, порівнювати та робити висновки
III. Достатній рівень	7	Учень (учениця) виявляє знання і розуміння переважної більшості навчального матеріалу, здатний застосовувати його на рівні стандартних вимог, частково контролювати власні навчальні дії
	8	Знання учня (учениці) достатньо повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, вміє аналізувати,

		робити висновки. Самостійно застосовує теоретичні знання для виконання практичних завдань.
	9	Учень (учениця) вільно володіє вивченим матеріалом, вміє узагальнювати інформацію, застосовує її на практиці
IV. Високий рівень	10	Учень (учениця) володіє глибокими, міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Виявляє творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної пізнавальної діяльності, знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх при вирішенні поставлених завдань.
	11	Учень (учениця) володіє узагальненими знаннями з предмета, вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності без допомоги вчителя знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.
	12	Учень (учениця) має системні знання, виявляє здатність приймати творчі рішення, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання, рівень умінь і навичок дає змогу виконувати нормативи на бездоганному рівні

**Табель
оснащення навчальних закладів навчальним майном для підготовки учнів
з цивільного захисту**

№ з	Назва	Одиниця виміру	Кількість
1	Противопилова тканева маска ПТМ-1	шт.	1
2	Респіратор (У-2К)	шт.	1
3	Противіагаз фільтруючий (ДП-9, ДП-7 (ДП-7В))	шт.	60
4	Противіагаз дитячий (ДП-6, ДП-6М, ПДФ-Д, ПДФ-Ш)	шт.	по 1
5	Легкий захисний костюм Л-1	шт.	3
6	Загальновійськовий захисний комплект (ЗЗК)	шт.	3
7	Прилад радіаційної розвідки і контролю радіоактивного забруднення (ДП-5В (Б), МКС-У МКС-07, МКС-05-)	шт.	1
8	Прилади контролю радіоактивного опромінення (ДП-22В, ДП-24, ІД-І)	шт.	1
9	Прилад хімічної розвідки ВПХР	шт.	1
10			
11	Аптечка індивідуальна багатоцільова «Швидка допомога»	шт.	15
12	Індивідуальний протихімічний пакет (ППП-8)	шт.	15
13	Пакет перев'язувальний індивідуальний	шт.	15
14	Плакати з цивільного захисту	компл.	1

Табель

майна для проведення навчальних занять з домедичної допомоги в навчальних закладах

№ п/п	Назва	Одиниця виміру	Кількість
1.	Бинт марлевий 10 x 5 см	шт.	20
2.	Булавки безпечні	шт.	20
3.	Вата гігроскопічна нестерильна в пачках по 500 г	пачка	10
4.	Вата компресна в пачках по 100.0 г		5
5.	Повітроводна трубка «рот у рот»	шт.	1
6.	Грілка	шт.	1
7.	Джгут кровоспинний гумовий не	шт.	10
8.	Шприци одноразові, 10 мл	шт.	10
9.	Індивідуальний перев'язувальний пакет	шт.	10
10.	Хусточка перев'язувальна	шт.	10
11.	Кровоспинний затискач прямий	шт.	1
12.	Ножиці для перев'язувального матеріалу, прямі	шт.	1
13.	Пов'язка мала стерильна	шт.	10
14.	Пов'язка велика стерильна	шт.	10
15.	Рушники	шт.	1
16.	Пінцет хірургічний	шт.	1
17.	Простирadlo	шт.	1
18.	Хлорамін та інші деззасоби	г.	200
19.	Шприц-тюбик (без наповнювача)	шт.	10
20.	Шинний матеріал (цупкі шмати картону, рейки і т. п. довжиною 1,5м. 70 – 90 см та інші підручні матеріали	10 шт. 20 шт.	
21.	Комплект таблиць «Надання домедичної допомоги»	компл.	1
22.	Настанова з медичного забезпечення Сухопутних військ (з'єднання, частина, підрозділ) на воєнний час		1
23.	Санітарні ноші	шт.	6
24.	Муляжі для відпрацьовування дій під час серцево-легеневої реанімації потерпілих	шт.	1
25.	Манекен для проведення СЛР	шт.	1
26.	Тренер автоматичного зовнішнього дефібрилятора	шт.	1
27.	Рукавички	шт.	по кількості учнів
28.	Маски	шт.	по кількості учнів
29.	Турнікет	шт.	по кількості учнів
30.	Бинт для тампонади ран	шт.	половина від кількості учнів
31.	Бандаж	шт.	половина від кількості учнів
32.	Манекен для тампонування ран	шт.	1
33.	Назофаренгітальний повітровід	шт.	1

34.	Манекен для постановки назофаренгіального повітроводу	шт.	1
35.	Оклюзійні пов'язки	шт.	по кількості учнів
36.	М'які шини	шт.	половина від кількості учнів
37.	Термоковдра	шт.	2
38.	Килимок туристичний	шт.	по кількості учнів
39.	Шина гнучка фіксуєча	шт.	2
4	Аптечка першої долікарської допомоги	шт.	1

Додаток 4

Табель

майна та витратних матеріалів для проведення навчальних занять з основ медичних знань і допомоги в середніх загальноосвітніх та середніх спеціальних навчальних закладах

№ п/п	Назва	Одиниця виміру	Кількість на клас
1.	Аптечка індивідуальна військова	шт.	4
!	Аптечка автомобільна	шт.	2
2.	Манекен для тампонування ран	шт.	1
3.	Манекен для проведення СЛР	шт.	1
4.	Тренер зовнішнього автоматичного дефібрилятора	шт.	1
5.	Турнікет типу САТ	шт.	15
6.	Марля для тампонади ран	шт.	1
7.	Марля для тампонади навчальна	шт.	8
8.	Бандаж компресійний 6	шт.	8
9.	Назофарингіальний повітровід 28 Fr	шт.	1
10.	Рукавички нестерильні	Уп.	1
11.	Бинт 7 x 14 см еластичний	шт.	15
12.	Шини м'які різних розмірів	шт.	2
13.	Щиток для ока захисний	шт.	1
14.	Пластир в рулоні 3 x 500 см	шт.	1
15.	Маска з клапаном для ШВЛ	шт.	на кожного
16.	Ноші жорсткі	шт.	1
17.	Пов'язка оклюзійна клапанна	шт.	2 шт.
18.	Термоковдра	шт.	5
19.	Методичний посібник для викладача з надання домедичної допомоги	шт.	1
20.	Відеофільми за тематикою програми	шт.	1
21.	Настанова з медичного забезпечення Сухопутних військ (з'єднання, частина, підрозділ) на воєнний час	Примірник	1
22.	Набір плакатів з надання домедичної допомоги.	набір	1
23.	Косинки медичні	шт.	4

**Оснащення навчальним майном кабінетів для підготовки учнів з предмета
«Захист України»**

№ п/п	Назва	Одиниця виміру	Кількість
1.	Рюкзак	шт.	по кількості учнів
2.	Шолом	шт.	10
3.	Бронежилет	шт.	2
4.	Лопатка мала саперна	шт.	20
5.	Наколінники тактичні	шт.	10
6.	Налокітники тактичні	шт.	10
7.	Рукавички тактичні	шт.	10
8.	Окуляри тактичні	шт.	10
9.	camel back (для води)	шт.	1
10.	Мотузка	м.	100
11.	Карабіни	шт.	30
12.	Інтерактивний лазерний стрілецький тренажер (тир)	шт.	1
13.	Проектор	шт.	1
14.	Комп'ютер	шт.	1
15.	Методичне забезпечення (плакати, посібники, відеоролики, відеофільми тощо)	шт.	
16.	Карти топографічні	шт.	
17.	Компас	шт.	20
18.	Масово-габаритний макет автомату	шт.	10
19.	Масово-габаритний макет пістолету	шт.	3
20.	Масово-габаритний макет гранатомету	шт.	1
21.	Макет гранати для метання	шт.	5
22.	Макети гранат в розрізі	шт.	по 1
23.	Макет автомату для тактичної підготовки (дерев'яний)	шт.	20
24.	Макети протипіхотних мін	шт.	5
25.	Макети протитанкових мін	шт.	3
26.	Макет протипіхотних міни в розрізі	шт.	по 1
27.	Макет протитанкової міни в розрізі	шт.	по 1
28.	Дрон.	шт.	1

Окремі положення курсу стрільби зі стрілецької зброї

Керівник стрільб відповідає за точне дотримання стріляючими правил безпеки, встановленого порядку, а також умов виконання вправи тими, хто стріляє. Йому підпорядковується оператор пункту управління мішеневим полем і всі посадові особи, призначені для обслуговування стрільб на дільниці.

Він зобов'язаний:

а) перед початком стрільби: довести до всього особового складу підрозділу сигнали про припинення вогню; перевірити стан та відповідність мішеневого обладнання умовам навчальної вправи і наявність зв'язку зі старшим керівником стрільб; перевірити готовність навчальних місць до занять; організувати контроль за проведенням стрільб; доповісти старшому керівникові про готовність до стрільби, кількість особового складу, що стріляє і виставити на пункті управління візуальний сигнал червоного кольору;

б) під час стрільби: керувати стрільбою на ділянці; вести облік снарядів (гранат), що не розірвалися; при порушенні заходів безпеки негайно припинити стрільбу і доповісти старшому керівникові стрільби;

в) після закінчення стрільби: доповісти старшому керівникові про закінчення стрільби; організувати збирання гільз; доповісти старшому керівникові про результати стрільби. Провести аналіз стрільби, оголосити оцінки кожному учаснику стрільби.

Організація виконання вправ стрільби

При виконанні вправ дотримується такий порядок: командир взводу наказує командирів відділення, що буде стріляти, поставити бойове завдання підлеглим і одержати на пункті боєпостачання боєприпаси на чергову зміну стріляючих.

Боєприпаси видаються стріляючим поштучно за відомістю або у споряджених магазинах. Якщо необхідно, боєприпаси можуть видаватися роздатчиками боєприпасів у вихідному положенні. Учні, отримавши боєприпаси, оглядають їх, споряджають патронами магазини, вкладають магазини, гранати в сумки і під керівництвом командира відділення (старшого зміни) прямують на вихідне положення, яке знаходиться не ближче 10 м від рубежу відкриття вогню.

Після прибуття зміни на вихідне положення керівник стрільб уточнює кожному учаснику стрільби порядок виконання вправи (вогневу позицію, місце і положення для стрільби, сектор стрільби, черговість стрільби тих, хто навчається, заходи безпеки).

Переконавшись у готовності зміни і дільниці до стрільби, керівник наказує підняти на дільничному пункті управління червоний прапор і доповідає про готовність до стрільби старшому керівникові стрільб.

За командою керівника стрільб «На вогневий рубіж вперед!» зміна виходить на вогневий рубіж.

Після сигналу «Вогонь» за командою керівника стрільб на дільниці «До бою!» учні готуються до стрільби, заряджають зброю і доповідають: «Такий-то до бою готовий». При виконанні вправ стрільби з місця учні, діючи відповідно до отриманого завдання, ведуть спостереження у вказаному секторі обстрілу, самостійно виявляють і уражають цілі із положення для стрільби, передбаченого умовами вправи.

Закінчивши виконання вправи, учні розряджають зброю, керівник стрільб на дільниці проглядає її, повертає зміну на вихідне положення, дає розпорядження замінити на пункті керування червоний прапор білим і заслуховує доповідь кожного учня про його дії під час виконання вправ, про спостереження за результатами стрільби, витратами боєприпасів, поломками і затриманням зброї.

Приблизна форма доповіді: «Пане майоре, учень Петренко виконав вправу контрольної стрільби з автомата. Під час стрільби спостерігав: грудна фігура уражена, атакуючий стрілець уражений, патрони використані повністю (не повністю, залишилось стільки-то патронів), затримок під час стрільби не було (були такі-то затримки)».

Заслухавши доповіді учнів і зробивши короткий розбір виконання вправ, керівник стрільб наказує здати на пункт бойового постачання або роздавальнику боєприпасів невикористані боєприпаси і перейти на чергове навчальне місце. Після цього доповідає старшому керівникові стрільб про закінчення стрільби зміною.

Після повернення зміни у вихідне положення старший керівник стрільб дає розпорядження підняти на командному пункті білий прапор, подати команду «Відбій» і, якщо це необхідно, оглянути мішені.

Вправи стрільби з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки

Вправа 1. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки.

Умови виконання:

- ціль - (мішень № 4) грудна фігура з колами, зменшена в 4 рази, нерухома;
 - відстань до цілі - 25 м;
 - кількість патронів - 3 шт.;
 - час на стрільбу - не обмежений;
 - положення для стрільби - лежачи з упору.

Оцінка: 12 балів – вибити 25 очок; 11 балів – вибити 24 очки; 10 балів вибити 23 очки; 9 балів – вибити 22 очки; 8 балів – вибити 21 очко; 7 балів – вибити 20 очок; 6 балів – вибити 19 очок; 5 балів – вибити 17 очок; 4 бали – вибити 15 очок; 3 бали – вибити 12 очок; 2 бали – вибити 10 очок; 1 бал – менше 10 очок.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки, стрільба ведеться з положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м. по мішені «П».

Вправа № 2. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки.

Умови виконання:

Ціль - мішень № 8 (ростова фігура, що біжить), зменшена у 8 разів, нерухома. Відстань до цілі — 25 м. Кількість патронів - 3 шт. Час на стрільбу — не обмежений. Положення для стрільби — лежачи з упору.

Оцінка:

Мішень поділити на три рівні частини.

12 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких три у верхню частину мішені; 11 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких два у верхню частину мішені; 10 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких один у верхню частину мішені; 9 балів — уразити мішень трьома пострілами, з яких три у середню частину мішені; 8 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких два у середню частину мішені; 7 балів - уразити мішень трьома пострілами, з яких один у середню і два у нижню частину мішені; 6 балів - уразити мішень двома пострілами, з яких один у верхню частину мішені; 5 балів — уразити мішень двома пострілами, з яких один у середню частину мішені; 4 бали - уразити мішень двома пострілами, з яких два у нижню частину мішені; 3 бали — уразити мішень одним пострілом у верхню частину мішені; 2 бали — уразити мішень одним пострілом у середню частину мішені; 1 бал — уразити мішень одним пострілом у нижню частину мішені.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки, стрільба ведеться з положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м. по мішені «П».

Вправа № 3. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки по двом цілям.

Умови виконання:

Цілі - мішень № 8 (ростова фігура, що біжить), зменшена у 8 разів, нерухома та мішень № 4 (грудна фігура з колами), зменшена в 4 рази, нерухома. Відстань до цілі - 25 м. Кількість патронів - 6 шт. Час на стрільбу - не обмежений. Положення для стрільби - лежачи з упору.

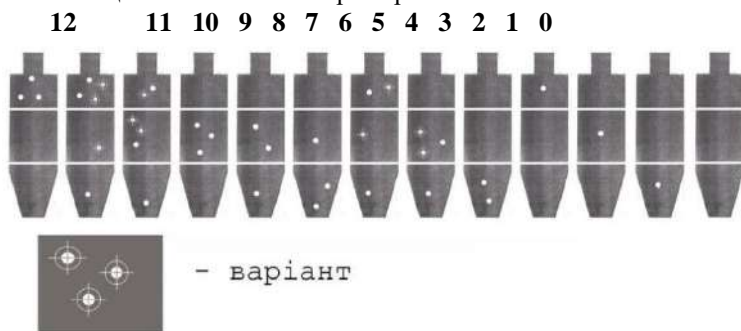
Оцінка:

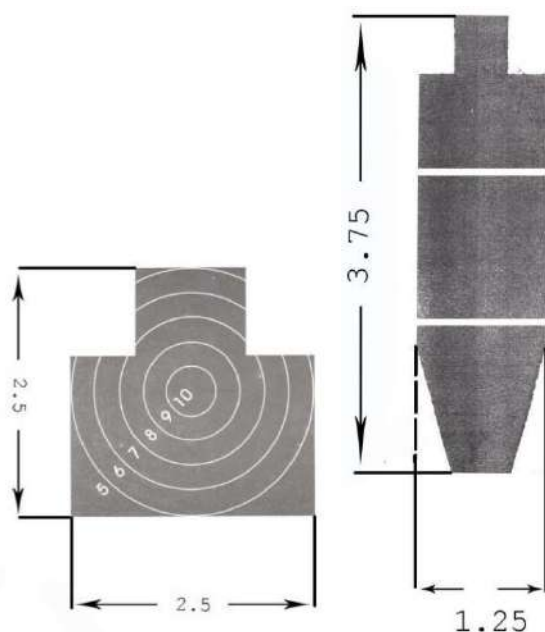
Пробні постріли виконуються по мішені № 8.

12 балів — уразити обидві мішені і вибити 28 очок; 11 балів — уразити обидві мішені і вибити 26 очок; 10 балів - уразити обидві мішені і вибити 24 очок; 9 балів - уразити обидві мішені і вибити 23 очок; 8 балів - уразити обидві мішені і вибити 21 очок; 7 балів - уразити обидві мішені і вибити 19 очок; 6 балів - уразити обидві мішені і вибити 18 очок; 5 балів — уразити обидві мішені і вибити 16 очок; 4 бали — уразити обидві мішені і вибити 14 очок; 3 бали - уразити обидві мішені і вибити 13 очок; 2 бали - уразити обидві мішені і вибити 10 очок; 1 бал - уразити одну мішень № 8.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки, стрільба ведеться з положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м. по мішеням: №4 - зменшеною в 20 разів, №8 – зменшеною в 40 разів.

Оціночні показники при стрільбі по мішені №8

Початкова вправа стрільби з автомата

Стрільба з місця по нерухомих цілях і цілям, що з'являються. Цілі: - грудна фігура з колами (мішень №4) на щиті 0,75x0,75 м, нерухома; щит устанавлюється на рівні ґрунту (без просвіту);

- атакуючий (контратакуючий) стрілець - ростова фігура (мішень №8), яка з'являється на необмежений час.

Відстань до цілей: - до грудної фігури -100 м;

- до атакуючого (контратакуючого) стрільця 200 м.

Положення для стрільби - лежачи з упору. Кількість патронів - 9 (3+6).

Оцінка: (12-11-10 балів) - уразити обидві цілі і вибити (27-26-25 очок); (9-8-7 балів) - уразити обидві цілі і вибити (22-21-20 очок); (6-5 ^ бали) - уразити обидві цілі і вибити (17-16-15 очок); (3-2-1 бали) - уразити одну ціль або обидві цілі і вибити (12-11-10 очок).

Вправи з метання ручних гранат

Вправа 1. Метання ручної осколкової гранати під час руху.

Умови виконання:

Цілі — стрільці в окопі: три грудні фігури (мішень № 4), встановлені у визначеному габариті по фронту 10 м і в глибину 5 м на відкритій місцевості. Габарит розбивається у глибину на три частини: центральну — глибиною 1 м, ближню і дальню — глибиною по 2 м кожна.

Мішені встановлюються в центральній частині. Відстань до цілі — 25 м. Кількість гранат — 1 болванка масою 310 г. Положення для метання — під час руху з відстані 40 — 25 м.

Рівень компетентності: «високий» — влучити в центральну частину габариту; «достатній» — влучити в дальню частину габариту; «середній» - влучити в ближню частину габариту.

Вправа 2. Метання ручних протитанкових гранат. Умови виконання:

Ціль — танк (мішень № 12), встановлюється в габариті по фронті 3,5 м і в глибину 7 м. Габарит розбивається в глибину на три частини: центральну — глибиною 2,5 м, ближню і дальню - глибиною по 2,25 м кожна. Відстань до цілі — 20-15 м. Кількість гранат — 1 болванка масою 1070 г. Положення для метання — з окопу.

Рівень компетентності: «високий» - влучити в центральну частину габариту, «достатній» — влучити в дальню частину габариту; «середній» — влучити в ближню частину габариту.

Примітка: 1. Відстань до цілі вимірюється від передньої стінки окопу до середини центральної частини габариту.

2. Під час розподілу по балам урахується якість виконання тактичних прийомів.

Вправа 3. Метання гранати з розбігу на дальність (вага гранати 600 г).

Умови виконання:

Форма одягу — військова, польова. Кількість гранат — 3 шт. Вправа виконується з макетом автомату, який тримається в правій (лівій) руці.

Зараховується краща з трьох спроб.

Оцінка: 12 балів - 42 м; 11 балів - 40 м; 10 балів -38 м; 9 балів - 36 м; 8 балів-34 м; 7 балів-32 м; 6 балів-30 м; 5 балів - 28 м; 4 бали - 26 м; 3 балів — 24 м; 2 бали — 22 м; 1 бал — 20 м.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ І ВПРАВИ З ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Методика

1.1. Навчальні заняття організуються і проводяться за методикою, яка включає сукупність методів і методичних прийомів навчання, розвитку і виховання учнів.

1.2. Навчання спрямоване на формування у учнів прикладних рухливих навичок, прищеплення їм організаторсько-методичних умінь. Розвиток спрямовано на вдосконалення у учнів фізичних і спеціальних якостей, зміцнення здоров'я.

Виховання в процесі фізичної підготовки спрямоване на формування моральних і психічних якостей учнів.

1.3. Навчання фізичним вправам і прийомам включає *ознайомлення, розучування і вдосконалення*.

Ознайомлення сприяє створенню в учнів правильного уявлення про розучувану вправу. Для ознайомлення необхідно: назвати вправу, зразково її показати; пояснити техніку виконання; показати, при необхідності, вправу ще раз за частинами (розділами) з попутним поясненням техніки виконання. В процесі ознайомлення може проводитися опробування вправи учнями.

Розучування спрямоване на формування в учнів нових рухливих навичок. В залежності від підготовленості учнів і складності вправ застосовуються такі способи розучування:

в цілому, якщо вправа не складна і доступна для учнів, або її виконання за елементами (частинами) неможливе; за частинами, якщо вправа складна і її можна розділити на окремі елементи;

за розділами, якщо вправа складна і її можна виконати із зупинками;

за допомогою підготовчих вправ, якщо вправу виконати в цілому не можна, через її складність, а розділити на частини неможливо.

Удосконалення спрямоване на закріплення в учнів рухливих навичок і умінь. Удосконалення у виконанні вправ, розвиток фізичних і спеціальних якостей забезпечується постійним фізичним тренуванням.

Основними *методами* тренувань є рівномірний, повторний, змінний, інтервальний, контрольний і змагальний.

1.4. Способами організації учнів при виконанні фізичних вправ можуть бути індивідуальний, груповий, фронтальний, поточний, круговий і змагально-круговий.

1.5. Навчальні заняття є основною формою фізичної підготовки і проводяться у вигляді: теоретичних, практичних (навчально-тренувальних, показових) занять.

1.6. Теоретичні заняття спрямовані на оволодіння учнями необхідними знаннями, передбаченими програмою навчання, і проводяться у вигляді лекцій та семінарів.

1.7. Практичні заняття є основним видом навчальних занять і проводяться за розділами прикладної фізичної підготовки (гімнастика, прискорене пересування та легка атлетика, подолання перешкод, основи самозахисту) або комплексно, і повинні мати навчально-тренувальну спрямованість.

1.8. Навчально-тренувальні заняття складаються з трьох частин: підготовчої, основної, заключної. Підготовча частина проводиться 6-8 хв. В ній вирішуються завдання організації, загального зміцнення організму і підготовки його до оволодіння військово-прикладними рухливими навичками в розвитку фізичних і спеціальних якостей в основній частині занять. Зміст підготовчої частини складають вправи, прийоми і дії загальнорозвиваючого характеру, які виконуються в русі і на місці. Загальнорозвиваючі вправи включають потягуючі вправи, вправи для м'язів рук і плечового пояса, тулуба, ніг, всього тіла, у парах, комплекси вільних вправ, стрибки. Підбір вправ залежить від завдань, які вирішуються в основній частині занять. Виконання вправ на місці і у русі починається із вихідного положення, яке приймається за командою «Вихідне положення ПРИЙНЯТИ». Вправа виконується за командою «Вправу почи-НАЙ». Для закінчення виконання на місці замість останнього рахунку подається команда «СТІЙ», в русі - «Вправу - ЗАКІНЧИТИ». Показ загальнорозвиваючих вправ, що виконуються на місці, керівник виконує стоячи обличчям (дзеркально) або боком до учнів, а що виконуються у русі - назустріч строю. Прості і раніше вивчені загальнорозвиваючі вправи тільки називаються керівником занять, всі інші - демонструються.

Складні вправи виконуються за розподілом, наприклад, «Упор присівши, роби-РАЗ, упор лежачи, роби-ДВА, упор присівши, роби-ТРИ, стройова стійка, роби-ЧОТИРИ». Потім вправи виконуються за командою «Роби-РАЗ, роби-ДВА, роби-ТРИ, роби-ЧОТИРИ». Після цього вправи виконуються в цілому за командою «Вправу почи-НАЙ». Для підвищення щільності підготовчої частини раніше вивчені вправи виконуються одна за одною без пауз для відпочинку за командою «Потоком вправу почи-НАЙ».

1.9. Основна частина занять проводиться 35-40 хв. В ній вирішуються завдання оволодіння військово-прикладними рухами, навичками та їх удосконалення, розвиток фізичних і спеціальних якостей, виховання моральних і психічних якостей, удосконалення злагоженості навчальних підрозділів, формування умінь діяти в складних умовах. Зміст основної частини занять складають вправи, прийоми і дії, передбачені програмою з прикладної фізичної підготовки. Основна частина занять проводиться на трьох і більше навчальних місцях з наступною їх зміною і закінчується тренуванням у бігові чи комплексним тренуванням протягом 6-10 хв.

Виконання вправ на навчальних місцях організується груповим чи фронтальним способом. При груповому способі підрозділ після закінчення підготовчої частини шикуються в колону по три (чотири). Вказавши навчальні місця, керівник занять подає команду «Взвод, до місць занять кроком (бігом) - РУШ». За цією командою відділення взводу найкоротшим шляхом виходять до місць занять, розташовуються так, щоб вказані місця знаходились ліворуч від строю і визначають крок на місці, потім за загальною командою зупиняються і повертаються ліворуч. Керівник занять подає команду «До виконання вправ - ПРИСТУПИТИ». Командири

відділень виходять на середину строю, повертаються обличчям до підрозділів, називають виконувану вправу і подають команду «Відділення - ВІЛЬНО»; на заняттях з гімнастики - «Гімнастичну стійку - ПРИЙНЯТИ», учні відставляють праву ногу на півкрока вбік, руки з'єднують ззаду, вагу тіла рівномірно розподіляють на обидві ноги. Для зміни місць занять керівник подає команду «Вправу ЗАКІНЧИТИ». Після цієї команди командири відділень припиняють виконання вправ і шикують свій підрозділ, зміна місць занять проводиться за командою «Право-РУЧ», «Для зміни місць занять кроком (бігом) - РУШ». При першій зміні вказується порядок переходу.

1.10. При фронтальному способі керівник занять після закінчення підготовчої частини визначає перше навчальне місце і подає команду «До місця заняття кроком (бігом) - РУШ». Взвод висувається найкоротшим шляхом до вказаного місця, за командою керівника зупиняється і повертається ліворуч. Після виконання вправ підрозділ переходить до другого місця занять, потім до третього і т.д. В цьому випадку спочатку виконуються вправи з розвитку швидкості, спритності і дії, пов'язані з тонкою рухливою координацією, вправи на силу, а потім на витривалість.

1.11. Вихід учня із строю для виконання вправи проводиться за командою «Учень Петров, на вихідне положення кроком (бігом) - РУШ». Учень, почувши своє прізвище, приймає стройову стійку, відповідає: «Я», за командою про вихід на вихідне положення відповідає: «СЛУХАЮСЬ», а потім стройовим кроком чи бігом займає його. За командою «ДО СНАРЯДУ» чи «ВПЕРЕД» учень приймає стройову стійку і виконує вправу. Для поточного виконання вправи подається команда «Взвод, потоком, дистанція п'ять (десять) кроків - ВПЕРЕД».

1.12. Комплексні тренування проводяться з метою удосконалення фізичних, спеціальних, психічних якостей і військово-прикладних рухливих навичок. В їх зміст включаються вправи з різних тем прикладної фізичної підготовки, які вивчені як на цьому, так і на попередніх заняттях.

1.13. Заключна частина занять проводиться 2-3 хв. Завдання - приведення організму учня у відносно спокійний стан, наведення порядку на навчальних місцях та підведення підсумків занять. Зміст заключної частини становить ходьба, біг в уповільненому темпі, вправи в глибокому диханні і для розслаблення м'язів.

Безпека занять. Керівники занять зобов'язані вживати всіх заходів попередження травматизму в процесі фізичної підготовки. Попередження травматизму забезпечується: чіткою організацією і дотриманням методики занять; високою дисциплінованістю учнів, хорошими знаннями ними прийомів страхування та самострахування; своєчасною підготовкою місць занять та інвентаря; систематичним контролем за дотриманням встановлених правил і заходів безпеки з боку керівників занять.

Вправа 1. Підтягування на перекладині. Виконується з вису на прямих руках хватом зверху (положення вису фіксується 1-2 секунди). При підтягуванні підборіддя повинно бути вище перекладини.

Вправа 2. Згинання і розгинання рук в упорі на брусах. Виконувати в положенні упору, руки випрямлені, опускання проводиться до повного згинання рук, а розгинання - до повного їх випрямлення (положення упору фіксується 1-2с).

Вправа 3. Біг на 1км. Проводиться на будь-якій місцевості з загального чи роздільного старту. Старти і фініш обладнуються в одному місці.

Вправа 4. Метання гранати Ф-1 на дальність. Виконується з макетом автомату в руці будь-яким способом з розбігу без поворотів або з місця. Дальність кидка вимірюється від лінії кидання довжиною 4м і шириною 7см. Коридор шириною 10м розмічується паралельними білими лініями. Виконувати 3 (три) спроби підряд, залік за кращою.

Вправа 5. Загальна контрольна вправа на смузї перешкод. (ознайомлення з елементами)

Виконується без зброї. Дистанція - 400м. Вихідне положення - стоячи в траншеї: метнути гранату масою 600г із траншеї на 20м, по цегляній стінці (проломах) або по площі (2,6м x 1м) перед стінкою (зараховується пряме попадання); при непопаданні в ціль першою гранатою продовжувати метання (не більше 3-х гранат) до поразки цілі; за непопадання гранати до результату на фініші додається 5 сек. Вискочити із траншеї і пробігти 100м по доріжці у напрямку до лінії початку смуги; обігти прапорець і перестрибнути рів шириною 2,5 м; пробігти проходами лабіринта; подолати паркан; залізти по вертикальній драбині на другий (зігнутий) відрізок зруйнованого моста; пробігти по балках, перестрибнути через розрив і зіскочити на землю із положення «стоячи» з кінця останнього відрізка балки; подолати три шаблі зруйнованої драбини і обов'язково торкнутись двома ногами землі між шаблями, пробігти під четвертим шаблем; пролізти у пролом стінки; зіскочити в траншею; пройти по ходу сполучення; вискочити із колодязя; стрибком подолати цегляну стінку; вибігти по похилій драбині на четвертий шабель і збігти по шаблях зруйнованої драбини; залізти по вертикальній драбині на балку зруйнованого моста; пробігти по балці, перестрибнути через розриви і збігти по нахиленій дошці; перестрибнути рів шириною 2 м, пробігти 20 м, обігти прапорець і пробігти в зворотному напрямку 100 м по доріжці.

Примітка. Для подолання кожної перешкоди дозволяється не більше трьох спроб. Якщо пропущена будь-яка перешкода, порушено умови подолання перешкод, вправа вважається невиконаною.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ І ВПРАВИ З ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ

Заняття з тактичної медицини організують і проводять з метою навчання учнів спроможності рятувати та зберігати життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, в умовах бойової обстановки.

Основним завданням підготовки з тактичної медицини є надання учням теоретичних знань, освоєння ними практичних прийомів і навичок з надання домедичної допомоги в обсязі само- і взаємодопомоги при пораненнях, травмах і ураженнях.

Для проведення занять з тактичної медицини використовують відповідні стенди, наочні посібники, навчальне військово-медичне майно (аптечками медичними загальновійськовими індивідуальними, перев'язувальними матеріалами, імпровізованими шинами тощо), медичні манекени (фантомами, муляжами, тренажерами), обладнання для перегляду відеоматеріалів (мультимедійною технікою).

Заняття з тактичної медицини повинні бути простими для сприйняття слухачами, мати загальний характер з висвітленням основних теоретичних принципів надання домедичної допомоги (25% навчального часу), а також передбачати відпрацювання практичних навичок (75% навчального часу).

Відпрацювання практичних навичок варто проводити в складі навчальних груп, що працюють одночасно на кожній навчальній ділянці, а саме: поле бою (сектор обстрілу); сектор укриття з виконанням сценаріїв типових ситуацій, які супроводжуються пораненнями, травмами і ушкодженнями в умовах бойових дій.

При комплексному виконанні практичних дій учасники імітації повинні чітко визначити ролі: рятівники з сектору обстрілу, прикриття, спостереження, рятівники сектору укриття зв'язківець тощо.

Під час відпрацювання заняття після кожної імітації проводити аналіз виконання прийомів та порядку дій. Недостатньо освоєні прийоми повинні аналізуватися та за можливості повторюватися, поки учні навчаться виконувати їх правильно.

Заняття рекомендовано проводити з імітуванням бойових умов, бажано з використанням піротехніки, муляжів зброї, в повному оснащенні (бронезилет, індивідуальне медичне оснащення).

Оцінюванню підлягають: 1) знання та вміння використання засобів індивідуального медичного оснащення в залежності від бойових і небойових умов; 2) вміння надавати само- та взаємодопомогу при кровотечах в секторах обстрілу та укриття; 3) вміння надавати домедичну допомогу при гострих порушеннях дихання; 4) вміння надавати домедичну допомогу при переломах, вивихах, розтягах в бойових і небойових умовах;

5) вміння переміщувати пораненого в умовах бойових дій.

БЕЗПЕКА ЗАНЯТЬ

1. Загальні вимоги безпеки під час проведення занять з предмета

Безпека під час проведення занять з предмета забезпечується їх чіткою організацією, суворим дотриманням заходів безпеки, які визначаються статутами, курсом стрільб, відповідними керівництвами та настановами.

Керівники навчальних закладів зобов'язані вживати заходів щодо попередження загибелі та травмування учнів, встановлювати необхідні вимоги безпеки під час роботи з озброєнням та військовою технікою, під час здійснення маршу в район занять, проведення занять, стрільб, спеціальних занять і робіт, своєчасно доводити ці вимоги до учнів та добиватися їх суворого виконання.

Перед початком занять керівник навчального закладу зобов'язаний особисто впевнитись, що для цього створені безпечні умови, учні засвоїли вимоги безпеки та мають достатні практичні навички щодо їх виконання.

Відповідальність за дотримання учнями вимог безпеки на заняттях несуть викладачі предмета. Вони зобов'язані:

- вивчити з учнями вимоги безпеки під час проведення занять, прийняти заходи зі знання цих вимог та забезпечити постійний контроль за їх дотриманням;
- перевірити справність озброєння, військової та іншої техніки, яка виводиться (вивозиться) на заняття, звернувши особливу увагу на знання учнями правил поведінки з ними;
- перевірити справність та припасування одягу (обмундирування), спорядження й засобів індивідуального захисту учнів з урахуванням пори року;
- під час проведення занять на військовій техніці, з озброєнням, у лісистій місцевості, під час розташування табором та в інших пожежонебезпечних місцях вимагати від учнів суворого дотримання вимог пожежної безпеки;
- визначати маршрути руху у пішому порядку (маршрути руху машин) та порядок пересування (перевезення) учнів до місць проведення занять;
- на заняттях використовувати тільки технічно справне навчальне обладнання, зразки озброєння та військової техніки.

2. Вимоги безпеки під час проведення занять у кабінеті

Безпека учнів під час занять у кабінеті предмета забезпечується постійним і неухильним дотриманням планів проведення занять, грамотною експлуатацією обладнання кабінету, а також визначених викладачем заходів безпеки.

До роботи з проекційною та відеоапаратурою, іншими апаратними засобами допускаються лише викладач та учні, які мають відповідні навички роботи з нею.

На заняттях зі зброєю – перевіряти її справність, переконатися у відсутності гострих задирок, заклинь та інших причин травматизму учнів. Обов'язково перевіряти зброю на розрядженість.

Забороняється проводити заняття з електрообладнанням без вентиляції, встановлення захисних загороджень і протипожежного обладнання та якщо учні не склали залік з правил електробезпеки. Вимагати особливої обережності в роботі з бензином, антифризом та іншими речовинами, які легко займаються чи є отруйними речовинами, а також під час роботи з індикаторними трубками військового приладу хімічної розвідки. Не допускати миття рук, деталей та одягу етилованим бензином.

У випадку проведення в кабінеті вправ початкових стрільб з пневматичної гвинтівки дотримуватися вимог безпеки для стрільби у стрілецькому тирі.

3. Вимоги безпеки під час проведення занять на місцевості

Місцевість для занять обмежується. Обмежена ділянка місцевості доводиться до тих, хто навчається, при необхідності та за умов виконання вправ її межі позначаються попереджувальними знаками (позначками).

Використання холостих патронів на заняттях дозволяється тільки військовослужбовцям і викладачу предмета. Стрільбу холостими патронами дозволяється вести тільки з бойової зброї.

Метання навчальних гранат дозволяється, коли в радіусі не менше 100 від рубежу метання відсутні люди та об'єкти, що підлягають небезпеці. Категорично забороняється:

- брати в руки вибухонебезпечні предмети;
- використовувати бойові патрони на тактичних заняттях;
- проводити імітаційну стрільбу різного виду патронами з навчальної і саморобної зброї.

Виявлені в учнів вибухонебезпечні предмети підлягають негайному вилученню.

4. Вимоги безпеки під час проведення стрільб у стрілецькому тирі

До навчальних стрільб у стрілецькому тирі допускаються учні, які пройшли інструктаж з вимог безпеки під час стрільб та склали заліки, результати яких зафіксовано у журналі, знають матеріальну частину зброї та можуть нею користуватися.

Під час навчальних стрільб у стрілецькому тирі потрібно дотримуватись наступних правил поведінки та вимог безпеки:

- без дозволу керівника учні не повинні: заходити до приміщення тиру; брати до рук зброю; виносити боєприпаси та зброю з приміщення тиру; заряджати та розряджати зброю; проводити підготовку до стрільби (прицілюватися); проводити стрільбу.

Забороняється:

- перебування учнів у приміщенні стрілецького тиру без викладача предмета або керівника стрілецького гуртка (далі — керівник);

- спрямовувати зброю в сторону від мішеней, наводити її на людей;

- брати зброю чи підходити до неї без команди.

Вимоги безпеки перед початком навчальних стрільб у стрілецькому тиру

Перед початком навчальних стрільб керівник повинен перевірити:

- знання учнями вимог безпеки при стрільбі;

- справність зброї, наявність боєприпасів та мішеней;

- стан приміщення стрілецького тиру, стан освітлення та обладнання.

Керівник повинен забезпечити належну поведінку і безпеку учнів на вихідному рубежі та безпечно проведення стрільб на вогневому рубежі.

Вимоги безпеки під час проведення навчальних стрільб

У приміщенні стрілецького тиру можуть знаходитися тільки учні, зазначені у списку допущених до стрільб.

На вихідному рубежі керівник роздає учням визначену кількість набоїв. Учні доповідають керівникові про їх отримання та чекають подальших команд. Учні підходять до зброї тільки після команди керівника «На вогневий рубіж кроком руш». Після команди керівника «Заряджай» учні самостійно заряджають зброю та доповідають керівникові про свою готовність. Учні проводять стрільбу тільки після команди керівника «По мішенях — вогонь». Після закінчення стрільб учні самостійно розряджають зброю і доповідають керівнику про їх закінчення. Керівник повинен оглянути зброю кожного учня, який закінчив стрільбу. Тільки після того, як усі учні повідомлять про закінчення стрільб, керівник дає команду «До мішеней кроком — руш» та разом з учнями підходить до мішеней, де проводиться аналіз результатів стрільби кожного учня.

Вимоги безпеки після закінчення навчальних стрільб

Після закінчення стрільб керівник разом з командиром навчального взводу або старостою стрілецького гуртка переносять зброю у спеціально відведене місце, де проводять її огляд, чищення та змащування. Почищена зброя під наглядом керівника переноситься до кімнати її зберігання. У журналах «Обліку відвідування» та «Обліку видачі боєприпасів» керівник робить відповідні записи.

Вимоги безпеки у разі виникнення надзвичайної ситуації

У разі виникнення надзвичайної ситуації керівник негайно припиняє стрільби та виводить учнів з приміщення стрілецького тиру.

Потерпілим надається домедична медична допомога, викликається швидка медична допомога та інформується адміністрація навчального закладу про виникнення надзвичайної ситуації.

4. Вимоги безпеки

під час проведення стрільб на військовому стрільбищі

Безпека під час стрільби досягається чіткою організацією стрільб, точним дотриманням правил та вимог безпеки, високою дисциплінованістю всіх військовослужбовців.

На кожній директрисі (військовому стрільбищі) з урахуванням особливостей та місцевих умов розробляється і вивіщується на командному пункті та на дільничних пунктах управління інструкція з вимог безпеки, яку повинен твердо знати особовий склад підрозділів, що виводяться на стрільбу.

Учні, які не засвоїли правила та вимоги безпеки, до стрільби та її обслуговування не допускаються.

Кожний учень повинен беззаперечно та точно виконувати всі правила та вимоги безпеки під час стрільби.

Викладачі предмета відповідають за точне виконання встановлених правил та вимог безпеки підпорядкованими учнями.

Для забезпечення безпеки перед кожною стрільбою виставляється оточення.

Пересування на полігоні дозволяється лише по дорогах та в районах, які позначені начальником полігона.

Забороняється заходити (заїжджати) на ділянки, де є снаряди, міни, бомби, вибухові речовини. Ці ділянки є забороненими зонами з відповідними попереджувальними написами.

Забороняється торкатися снарядів, мін, бомб, вибухових речовин, які не розірвалися, та предметів імітаційного обладнання. Кожний снаряд, міну, бомбу, заряд вибухової речовини, що не розірвалися, відразу ж після виявлення необхідно позначити покажчиком з попереджувальним написом та повідомити начальника полігона.

З метою контролю за безпекою стрільби та діями учнів, що стріляють, а також своєчасного попередження про появу людей, тварин і транспортних засобів на мішеневих полях або у небезпечних зонах місцевості, виявлення вибухів і місць падіння снарядів, що не розірвалися, організовується спостереження. Спостерігачі забезпечуються оптичними приладами (біноклями, стереотрубами) та планшетами. Кількість спостерігачів визначається керівником стрільби на ділянці для надійного забезпечення спостереження.

Дозвіл на відкриття вогню на директрисі (військовому стрільбищі, вогневому містечку) дає старший керівник стрільби. Ведення вогню дозволяється тільки після підняття на всіх ділянках та командному пункті червоних прапорів ВСП.

Стрільба негайно припиняється за командою керівника або самостійно кожним стріляючим у разі:

появи людей, тварин і машин на мішеневому полі, низьколітних апаратів, вертольотів над районом стрільби; падіння снарядів (гранат) за межами безпечної зони або поблизу бліндажа, у якому перебувають люди, та втрати зв'язку з бліндажем;

доповіді або подання встановленого сигналу з поста оточення про небезпеку продовження стрільби;

підняття білого прапора (ВСП, ліхтарів) на командному пункті;

виникнення пожежі на мішеневому полі та на території полігона;

втрати орієнтування тими, хто стріляє;

Для негайного припинення вогню тими, хто стріляє подається сигнал «Відбій», а також подається команда: «Сій! Припинити вогонь» та виставляється білий прапор (ВСП, ліхтар) замість червоного. За командою «Сій! Припинити вогонь» ті, хто стріляє, припиняють вогонь. Зброю розряджають. Зброю дозволяється заряджати тільки на рубежі відкриття вогню. У вихідне положення стріляючі повертаються тільки за командою керівника.

Категорично забороняється:

заряджати зброю бойовими та холостими набоями, а також бойовими та інертними гранатами до сигналу «Вогонь» (команди керівника, командира);

направляти зброю на людей, у бік або в тил стрільбища незалежно від того, заряджена вона чи ні;

відкривати та вести вогонь: з несправної зброї, несправними боеприпасами або боеприпасами, які не передбачені таблицями стрільби для цієї системи; за межі небезпечних напрямків стрільби; при піднятому білому прапорі на командному (дільничному) пункті та укриттях (бліндажах): по бліндажах, незалежно від того, перебувають у них люди чи ні, а також по інших спорудах (вишках, тригонометричних пунктах та декоративному обладнанню); у разі втрати зв'язку з керівником стрільби;

залишати де б то не було заряджену зброю або передавати її іншим особам; залишати на вогневій позиції (місці для стрільби) індивідуальну зброю без команди керівника стрільби.

ОБ'ЄКТИ НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНОЇ БАЗИ

1. **Кабінет** предмета Захист України, призначений для проведення занять за програмою предмета.
2. **Кімната для зберігання зброї** обладнується у загальноосвітніх навчальних закладах для зберігання навчальної зброї, пневматичних, малокаліберних гвинтівок і боєприпасів до них, навчальної техніки і військово-технічного майна.
3. **Стрілецький тир** - це спеціально обладнане приміщення для стрільби з пневматичної і малокаліберної гвинтівки. У загальноосвітньому навчальному закладі під стрілецький тир обладнується будь-яке закрите приміщення, що відповідає вимогам безпеки, має спеціальне обладнання і за розмірами дозволяє виконувати вправи початкових і навчальних стрільб. Якщо такого приміщення немає, то виготовляється переносний кулеуловлювач, який дозволяє проводити вправи стрільб з пневматичної гвинтівки в кабінеті предмета, іншому місці, за умови неухильного дотримання правил проведення стрільб та вимог безпеки. Ділянка стрільб тиру включає (як і на військовому стрільбищі) вихідний рубіж, рубіж відкриття вогню та напрямок стрільб довжиною до 25-30 м.
4. **Стройовий майданчик** для проведення:
 - занять зі стройової підготовки;
 - заходів з військово-патріотичного виховання учнів, урочистих заходів.

Стройова площа розміром 8 x 16 м призначена для відпрацювання стройових прийомів учнями. Лінії, нанесені по периметру площадки з інтервалом 800 мм, призначено для відпрацювання руху стройовим кроком. Кола, нанесені по периметру площадки, - для відпрацювання стройового положення та поворотів на місці. Великі квадрати - для відпрацювання поворотів під час руху. Для навчальних закладів кількість великих квадратів у довжину площадки може бути зменшена до трьох. Усі лінії на плацу наносяться білою фарбою. Крім стройової площадки, на майданчику виділяється смуга для проходження навчальних підрозділів урочистим маршем.
5. **Навчальні місця для занять з вогневої підготовки**, складаються з місць для вогневих тренувань зі стрілецької зброї і мішенного поля. Місця тренувань вибираються і розгортаються на обмеженій ділянці місцевості, розгортаються у стрілецькому тирі або кабінеті предмета. На вказаних місцях виконуються розроблені викладачами підготовчі вправи, інші вогневі завдання, тому насиченість місць навчально-тренувальними засобами залежить від їх творчих здібностей.
6. **Місце для метання ручних гранат** - для відпрацювання першої та другої навчальних вправ з метання ручних гранат.
7. **Навчально-тренувальний комплекс**, - це обмежена ділянка місцевості з розгорнутими навчальними місцями для практичних занять і тренувань з основ військової справи. Ділянка вибирається в біля навчального закладу, її розміри визначаються шляхом моделювання. Наприклад, для занять з тактичної підготовки ділянка поділяється на смуги, в межах яких доведеться діяти навчальному підрозділу за навчальним завданням.
9. **Виносне навчальне обладнання**, - це навчальні стрілецькі прилади, що дозволяють викладачеві навчати стрільбі та виявляти помилки, що допускаються учнями. Вони звичайно включаються в комплект командирських ящиків (КЯ-56, КЯ-58, КЯ-73, КЯ-83). Окрім цих комплектів та іншого навчального обладнання, що поставляється, потребують виготовлення:
 - комплекти мішеней для підготовчих вправ стрільб;
 - комплект мішеней, тактичних знаків і позначок для тактико-стройових, тактичних занять і військової тактичної гри.
10. **Єдина смуга перешкод**, призначена для подолання горизонтальних і вертикальних перешкод індивідуально і в складі підрозділу, метання гранат на влучність. При відсутності смуги у навчальному закладі допускається проведення занять на місцевості, дообладнаній перешкодами і мішенями. Така місцевість повинна забезпечити подолання окремих природних, штучних перешкод (елементів смуги) висотою до 2 м різними способами (стрибки, перелітання), рух по вузькій опорі на незначній висоті (до 1 м), вистрибування із заглиблень, інші прийоми і дії.

Єдина смуга перешкод

- 1 - лінія початку смуги; 2 - ділянка швидкісного бігу довжиною 20 м; 3 - рів шириною угорі 2, 2.5 і 3 м, глибиною 1 м; 4 - лабіринт довжиною 6 м, шириною - 2 м, висотою 1.1 м (кількість проходів - 10, ширина проходу - 0.5 м); 5 - паркан висотою - 2 м, товщиною 0.25 м, з похилою дошкою довжиною 3.2 м, шириною 0.25 - 0.3 м; 6 - зруйнований міст висотою 2 м, що складається з трьох відрізків (прямокутних балок 0.2 x 0.2 м): перший довжиною 2 м, другий - 3.8 м зі згином у 135 градусів (довжина від початку до згину - 1 м), третій - 3.8 м зі згином 135 градусів (довжина від початку до згину 2.8 м), розриви між відрізками балок 1 м на початку другого і третього відрізків балок і в кінці перешкоди - вертикальні драбини з трьома ступенями; 7 - зруйнована драбина шириною 2 м (висота східців 0.8; 1.2; 1.5 і 1.8 м, відстань між ними 1.2 м, біля високого східця - нахилена драбина довжиною 2.3 м з чотирма східцями); 8 - стінка висотою 1.1 м, шириною 2.6 м і товщиною 0.4 м

з двома проломами (нижній розміром 1x0.4 м розташований на рівні землі, верхній розміром 0.5x0.6 м на висоті 0.35м від землі з прилягаючою до неї площиною 1x2.6 м; 9 - колодязь і хід сполучення (глибина колодязя 1.5 м, площа перетину вгорі 1x1 м; у задній стінці колодязя щілина розміром 1x0.5м, що сполучає колодязь з перекритим ходом сполучення глибиною 1.5 м, довжиною 8 м з одним згином; відстань від колодязя до траншеї по прямій - 6 м); 10 - траншея глибиною 1.5 м; 11 - бігова доріжка шириною 2 м.

ПЕРЕЛІК ПЛАКАТИВ,
НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА
«ЗАХИСТ УКРАЇНИ»

1. Державна і військова символіка.
2. Основи військового законодавства України.
3. Складові сектору безпеки (загальна структура ЗСУ та інших військових формувань).
4. Військові звання й знаки розрізнення. Зразки військової форми одягу.
5. Стройові прийоми і рух без зброї. Строї відділення.
6. Виконання вправ зі стрілецької зброї та заходи безпеки.
7. Автоматична зброя.
8. Ручні осколкові гранати.
9. Протитанкові і протипіхотні міни.
10. Склад відділення та його озброєння.
11. Основні зразки озброєння та військової техніки ЗСУ.
12. Військова топографія. Місцевість та її значення у бою. Орієнтування на місцевості.
13. Вогнева позиція (обладнання та маскування).
14. Цивільний захист.
15. Основи медичних знань і допомоги.

ОРІЄНТОВНІ НОРМАТИВИ

№	Норматив, умови (порядок) його виконання	КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ											
		ВИСОКИЙ			СЕРЕДНІЙ			ДОСТАТНІЙ			НИЗЬКИЙ		
		12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
1.	<p>Приготування до стрільби і ведення вогню з автоматичної стрілецької зброї з різних положень.</p> <p>Учень/учениця знаходиться у вихідному положенні, навчальну зброю (ММГ) тримає в положенні «на ремінь», магазин знаходиться у підсумку (сумці) для магазинів. За командою керівника роздавач видає 3 навчальних патрони. Учень/учениця споряджає магазин і укладає його підсумок (сумку). За командою «До бою!» виконує норматив: займає місце для стрільби, заряджає зброю, готується до ведення вогню і доповідає: «Такий-то до бою готовий!».</p> <p>За командою «Вогонь!» послідовно встановлює приціл, знімає із запобіжника і встановлює вид вогню та імітує постріли. Доповідає про закінчення стрільби та за командою керівника розряджає зброю, надає для огляду, повертається у вихідне положення.</p> <p>Імітація стрільби по мішенях виконується: на 25 м з положення стоячи, на 50 м з положення з коліна, на 100 м з положення лежачи.</p>	Виконано правильно, чітко			Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок Порушені заходи безпеки під час поводження зі зброєю		
2.	<p>Неповне розбирання автомата.</p> <p>Автомат на столі, учень знаходиться біля зброї. За командою «До розбирання автомата приступити!» здійснює неповне розбирання автомата та доповідає «Готово!»</p> <p>Час фіксується від подачі команди до доповіді учня.</p> <p>Після виконання нормативу називає частини автомата</p>	Помилки немає			Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Допущено більше трьох помилок		
		13с	15с	18с	19с	20с	21с	22с	23с	25с	27с	29с	31с
3.	<p>Складання автомата після неповного розбирання.</p> <p>За командою «До складання автомата приступити!» учень, дотримуючись послідовності, складає автомат та доповідає «Готово!».</p> <p>Час фіксується від подачі команди до доповіді учня</p>	Помилки немає			Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Допущено більше трьох помилок		
		23с	24с	25с	26с	28с	30с	31с	33с	35с	37с	39с	41с
4.	<p>Чищення і змащування каналу ствола автомата після неповного розбирання.</p> <p>Для чищення зброї потрібне ганчір'я, маслянка із рушничним мастилом. За командою «До чищення і змащування приступити!» учень виконує норматив №2 та доповідає «Готово!».</p> <p>Потім збирає приладдя для чищення каналу ствола і готує матеріал для змащування, називаючи елементи приладдя. Чищення і змащування каналу ствола автомата здійснюється без урахування часу</p>	Помилки немає			Не більше однієї помилки			Не більше двох помилок			Допущено більше двох помилок		
5.	<p>Спорядження магазину патронами.</p> <p>Учень стоїть біля столу, на якому знаходиться 30 патронів та магазин до автомата. За командою «До спорядження магазину приступити!», учень споряджає магазин патронами та доповідає «Готово!».</p> <p>Час фіксується від подачі команди до доповіді учня</p>	35с	40с	45с	46с	48с	50с	51с	53с	55с	57с	59с	1хв 02с
6.	<p>Виявлення цілей, визначення їх місцезнаходження відносно орієнтирів, доповідь про результати спостереження.</p> <p>За командою керівника учень займає місце для спостереження. На відстані 200-500 м від спостерігача розмішені 9 цілей (мішеней). Завдання: виявити цілі, визначити їх місцезнаходження відносно орієнтирів і доповісти про результати спостереження</p>	Виявлені цілі			Виявлені цілі			Виявлені цілі			Помилка у визначенні дальності 15%/20%/25%		
		9	8	7	6	5	4	3	2	1	0-20	0-25	0-30
7.	<p>Пересування на полі бою.</p> <p>Вихідне положення – вогнева позиція. Учні доводять тактичну обстановку, ставлять</p>	Виконано правильно, чітко			Не більше двох помилок			Не більше трьох помилок			Допущено більше трьох помилок		

	завдання вийти на новий рубіж. За командою керівника «Учень Петренко, на такий-то рубіж – вперед!» учень, враховуючи місцевість, долає 50 м: перебіжкою 15 м, переповзанням попластунські 20 м і перебіжкою – 15 м. Час відраховується від команди на пересування до досягнення вказаного рубежу і приготування до стрільби	1хв 55с	2 хв	2хв 05с	2хв 10с	2хв 15с	2хв 20с	2хв 25с	2хв 30с	2хв 35с	2хв 40с	2хв 45с	2хв 50с
8.	Вибір місця для стрільби (спостереження), обладнання окопу для стрільби з автомату лежачи. Вихідне положення – лежачи, сидячи або стоячи. Учні доводять тактичну обстановку, ставлять завдання на вказаному рубежі вибрати місце для стрільби (спостереження) і обладнати окоп для стрільби лежачи. Відстань до рубежу не більше 50м.	Окоп обладнано правильно			Не більше двох помилоч.			Не більше трьох помилоч.			Більше трьох помилоч.		
		30хв	32хв	35хв	37хв	30хв	32хв	35хв	37хв	30хв	32хв	35хв	37хв
		4 хв 30с	4 хв 40с	4 хв 50с	5хв	4 хв 30с	4 хв 40с	4 хв 50с	5хв	4 хв 30с	4 хв 40с	4 хв 50с	5хв
9.	Визначення сторін горизонту. Учень з компасом або годинником в руці знаходиться у вказаній точці місцевості. За командою керівника «До орієнтування приступити!» визначає сторони горизонту і доповідає «Готово!»	Помилоч немає			Не більше однієї помилки			Не більше двох помилоч			Більше двох помилоч		
		22с	24с	26с	28с	22с	24с	26с	28с	22с	24с	26с	28с
10	Визначення магнітного азимуту на вказаний предмет за компасом. На місцевості учню вказується окремий предмет. За командою керівника «До визначення магнітного азимуту, приступити» він визначає азимут та доповідає. Час фіксується від подачі команди до доповіді	Помилоч немає. Похибка не більше 3 град.			Не більше однієї помилки. Похибка не більше 6 град.			Не більше двох помилоч. Похибка не більше 9 град.			Більше двох помилоч. Похибка більше 9 град.		
		28с	30с	32с	34с	36с	38с	40с	42с	44с	46с	48с	50с
11	Визначення напрямку руху за вказаним магнітним азимутом за допомогою компасу. На місцевості учню вказується магнітний азимут. За командою керівника «До визначення напрямку руху, приступити» він визначає окремий орієнтир та доповідає. Час фіксується від подачі команди до доповіді.	Помилоч немає. Похибка не більше 3 град.			Не більше однієї помилки. Похибка не більше 6 град.			Не більше двох помилоч. Похибка не більше 9 град.			Більше двох помилоч. Похибка більше 9 град.		
		40с	45с	50с	55с	40с	45с	50с	55с	40с	45с	50с	55с
12	Рух за азимутом. Учні видається схема (таблиця) даних для руху за азимутом, на якій вказані вихідний та кінцевий пункти 3-4 проміжних орієнтира, магнітні азимуту та відстані між ними в метрах. Довжина маршруту не менше 2 км. дотримуючись маскування, пішим порядком учень повинен вийти до кінцевого пункту. Час враховується від видачі схеми до виходу у кінцевий пункт.	24хв	26хв	28хв	30хв	32хв	34хв	36хв	38хв	40хв	42хв	44хв	46хв
13	Одягання протигазу. Учні знаходяться в строю. Протигази у похідному положенні. За раптовою командою «Гази!» учні одягають протигази. Час відраховується з моменту подання команди до відновлення дихання після одягання протигазу.	6,5с	7с	7,4с	7,7с	8с	8,4с	8,7с	9с	9,4с	9,7с	10с	10,4с
14	Одягання респіратору Р-2. За раптовою командою «Респіратор одягнути!», учні одягають респіратори. Час відраховується з моменту подачі команди до відновлення дихання	10,5с	11с	11,4с	11,7с	12с	12,4с	12,7с	13с	13,4с	13,7с	14с	14,4с
15	Одягання загальновійськового захисного комплексу (плащ у рукава). Засоби захисту учнів у похідному положенні. а) За командою «Плащ в рукава - Гази» або сигналом «Радіаційна небезпека» учні одягають протигази, захисні плащі в рукава, захисні панчохи та рукавиці. Час відраховується від подачі команди керівника до одягання засобів захисту та доповіді «Готово!».	2 хв 50 с.	3 хв	3 хв 07 с.	3 хв 14 с.	3 хв 20 с.	3 хв 35 с.	3 хв 45 с.	4хв	4 хв 10 с.	4 хв 20 с.	4 хв 30 с.	4 хв 40 с.
	б) За командою «Захисний комплект одягнути - Гази» учні одягають панчохи, плащі у вигляді комбінезону, протигази, рукавиці. Час відраховується від подачі команди керівника до повного одягання засобів захисту та доповіді «Готово!».	4 хв 25 с.	4 хв 35 с.	4 хв 45 с.	4 хв 50 с.	5 хв	5 хв 20 с.	5 хв 40 с.	6 хв	6 хв 20 с.	6 хв 40 с.	7 хв	7 хв 20 с.
16	Дії за сигналом «Хімічна тривога». Засоби захисту учнів у похідному положенні. Подається сигнал «Хімічна тривога». Ті хто навчаються одягають протигази, плащі у вигляді накидки і ведуть спостереження за місцевістю.	33с	35с	37с	38с	40с	43с	46с	50с	57с	1хв. 04с	1хв. 10с	1хв. 20с

	Час відраховується від моменту подачі сигналу до повного одягання засобів захисту													
17	<p>Тимчасова зупинка кровотечі. Учень знаходиться біля «пораненого», тримаючи в руках джгут (турнікет). Час відраховується від команди: «До виконання нормативу приступити!» і до закріплення джгута. Після чого позначається час його накладання.</p> <p>Накладання джгута (турнікету на стегно або плече</p>	Виконано без помилок			Допущено не більше однієї помилки			Допущено не більше двох помилок			Допущено більше двох помилок			
		20с	25с	30с	35с	40с	45с	50с	55с	1хв.	1хв. 05с	1хв. 10с	1хв. 15с	
		50с	55с	1хв.	1хв. 05с	1хв. 10с	1хв. 15с	1хв. 20с	1хв. 25с	1хв. 30с	1хв. 35с	1хв. 40с	1хв. 45с	
18	<p>Накладання пов'язки. Учень з перев'язочним матеріалом у руках знаходиться біля «пораненого». За командою «Пов'язку накладати!» починає накладання.</p> <p>Накладання пов'язки на голову (око, вухо).</p> <p>Накладання пов'язки на кість у вигляді вісімки, на передпліччя, ліктьовий суглоб.</p> <p>Накладання пов'язки на плечовий суглоб, груди.</p> <p>Накладання пов'язки на нижні кінцівки.</p>	Виконано без помилок			Допущено не більше однієї помилки			Допущено не більше двох помилок			Допущено більше двох помилок			
		1хв. 50с	2хв.	2хв. 05с	2хв. 10с	2хв. 15с	2хв. 20с	2хв. 25с	2хв. 30с	2хв. 35с	2хв. 40с	2хв. 45с	2хв. 50с	
		1хв. 50с	2хв.	2хв. 05с	2хв. 10с	2хв. 15с	2хв. 20с	2хв. 25с	2хв. 30с	2хв. 35с	2хв. 40с	2хв. 45с	2хв. 50с	
		2хв. 20с	2хв. 30с	2хв. 35с	2хв. 40с	2хв. 45с	2хв. 50с	2хв. 55с	3хв.	3хв. 05с	3хв. 10с	3хв. 15с	3хв. 20с	
		1хв. 50с	2хв.	2хв. 05с	2хв. 10с	2хв. 15с	2хв. 20с	2хв. 25с	2хв. 30с	2хв. 35с	2хв. 40с	2хв. 45с	2хв. 50с	
19	<p>Надання першої допомоги при переломах. Учень знаходиться біля пораненого. Перев'язочний матеріал і шина в руках або поряд з учнем. За командою «Шину накладати!» учень накладає шину. Виконання нормативу закінчується підвішуванням руки на хустку (бинт, ремінь).</p> <p>Накладання шини з підручного матеріалу на плече.</p> <p>Накладання шини з підручного матеріалу на передпліччя.</p> <p>Накладання шини Крамера на нижню кінцівку.</p>	Виконано без помилок			Допущено не більше однієї помилки			Допущено не більше двох помилок			Допущено більше двох помилок			
		3хв.	3хв. 30с	4хв.	4хв. 30с	5 хв.	5хв. 30с	6 хв.	6хв. 30с	7 хв.	7хв. 30с	8хв.	8хв. 30с	
		2хв. 40с	2хв. 50с	3хв.	3хв. 10с	3хв. 20с	3хв. 30с	3хв. 40с	3хв. 50с	4хв.	4хв. 10с	4хв. 20с	4хв. 30с	
		3хв.	3хв. 30с	4хв.	4хв. 30с	5 хв.	5хв. 30с	6 хв.	6хв. 30с	7 хв.	7хв. 30с	8хв.	8хв. 30с	
		19с	21с	23с	25с	27с	29с	31с	33с	35с	37с	39с	41с	